

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜZE EĞİTİMİ ve YAZILI GEREÇLERİN
İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ
TAŞ ESERLER BÖLÜMÜ ÜZERİNDE ÖRNEKLENMESİ

MÜZECİLİK
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ

NAZAN ATASOY

TEZ DANIŞMANI: PROF.DR. LÜTFİ ÖZBİLGİN

İSTANBUL 1996

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	
TÜRKÇE ÖZET	
1. GİRİŞ	1
1.1. Müze Eğitim Teknolojisinin Öğeleri	2
1.1.1. Müze Eğitiminin Amacı	2
1.1.2. Müze Eğitiminden Gececek Ziyaretçiler	3
1.1.2.1. Çocuklar	4
1.1.2.2. Gençler	5
1.1.2.3. Yetişkinler	6
1.1.3. Müze Eğitiminin Uygulanabileceği Ortamlar	8
1.1.3.1. Müze Dışı Eğitim Ortamları Okul ve Benzeri Kurumlar, Gezici Müze / Sergi Ortamları, Eğitim Merkezleri	8
1.1.3.2. Müze	10
Salonlar, Atölyeler, Projeksiyon ve TV Odaları, Toplantı Salonları, Kütüphane	

	Sayfa
1.1.4. Müze Eğitimi Üstlenen Elemanlar	11
1.1.4.1. Müze Eğitimsisi	12
1.1.4.2. Uzman Müzeci	13
1.1.4.3. Öğretmenler	13
1.1.4.4. Rehberler	13
1.1.4.5. Gönüllü Eğitimci	13
1.1.5. Müze Eğitiminde Değerlendirme	14
2. YÖNTEM VE MATERYAL	15
2.1. Müze Eğitiminde Uygulanan Yöntemler	16
2.1.1. Okul Programlarını Zenginleştirici Yöntemler	16
2.1.2. Konferans ve Seminerler	18
2.1.3. Rehberli İnceleme Gezileri	19
2.1.4. Yazılı Gereç Kullanımını Gerektiren Yöntemler	20
2.1.5. Atölye Çalışmaları	23
2.1.6. Drama Çalışmaları	24
2.1.7. Kurslar	25
2.1.8. Görsel-İşitsel Yöntem	26
2.1.9. Bilgisayar Destekli Eğitim	29
2.1.10. Sergileme	31

	Sayfa
2.2. Müze Eğitiminde Yardımcı Materyal	33
2.2.1. Model, Replika, Maket	33
2.2.2. Görsel-İşitsel Materyal	35
2.2.3. Bilgisayar Yazılımı ve Donanımı	36
2.2.4. Görsel Materyal Fotoğraf, Slayt	36
2.2.5. İşitsel Materyal Sesli Rehber, Otomatik Rehber	37
2.2.6. Grafik Materyal Bilgi Panoları	38
2.2.7. Yazılı Gereçler Etiket, Müze Rehberi, Katalog, Monografi, Broşür, Al Beni / Hand-out, Öğretmen Rehberi, Öğretim Yaprağı / Work-sheet	39
3. ÖRNEKLEME	45
İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Taş Eserler Bölümü üzerinde hazırlanan "Yazılı Gereç" örnekleri:	
Broşür	46
Al Beni / Hand Out	59
Öğretmen Rehberi	61
Öğretim Yaprakları / Work-sheet	66
4. SONUÇ ve ÖNERİLER	69
KAYNAKÇA	71
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Geçmişten geleceğe bir kültür köprüsü oluşturan müzelerin koleksiyonlarında buldukları nesnelere koruyup, sergilemeleri; günümüzde varolma nedenlerine yetmemektedir. Müze koleksiyonlarının sanatsal ve işlevsel yönleriyle topluma öğretilmesi; tarihsel ve toplumsal açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek için müze eğitimi önem kazanmaktadır.

Müze eğitimi ile ilgili tez çalışmamı öğretme ve öğrenme psikolojisi kuram ve ilkelerine dayanarak hazırladım. Çalışmamın uygulama bölümünde: Müze eğitim çalışmalarında önem taşıyan yazılı gereç örneklerini İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü üzerinde gerçekleştirdim. Öğrenenlerin aktif olarak eğitime katılmasını sağlayan yazılı gereç örneklerini hazırlayarak; müzelerimizde hemen hemen hiç çalışılmamış bu alandaki boşluğu dolduracak örnekleri üretmeyi amaçladım.

Bu tez çalışmasını gerçekleştirmeye olanak sağlayan ve müze eğitimi konusunda çalışmamı öneren Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Bölümü Başkanı Prof. Tomur Atagök'e teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın almanca çevirilerini yapan, grafik yazılımını gerçekleştiren ve her zaman manevi destek olan dostum Sanat Tarihi Profesörü Dr. Yıldız Demiriz'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Müzedeki uygulama çalışmalarım için olanak sağlayan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Dr. Alpay Pasinli'ye teşekkür ederim. Ayrıca bir teşekkür de Fransızca çevirilerimi yapan Galatasaray Lisesi öğrencisi oğlum Baran içindir.

Kısa bir süre önce tez danışmanlığımı kabul ederek çalışmamı yönlendiren, eğitim açısından formasyonuma destek sağlayan Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Lütfi Özbilgin'e teşekkürü borç bilirim.

Nazan Atasoy

ÖZET

Müze, geçmişten geleceğe aktarılacak nesnelerin, toplanıp, saklanıp, korunup sergilenerek işlevsel ve sanatsal açıdan öğrenilmesini ve bu nesnelerin tarihsel ve toplumsal açıdan değerlendirilmesini sağlayan kurumdur. Koleksiyonlarında bulundurdukları nesnelerle geçmişten geleceğe bir kültür köprüsü oluşturan müzeler, toplum yararına var olan kurumlardır.

Bu nedenle müzeler, ziyaretçilerinin duygu, düşünce ve istekleri hakkında bilgi sahibi olarak; onları yönlendirecek belli yaşantı deneyimleri kazandırarak, bir değişim yaşatacak program ve etkinlikleri gerçekleştirmelidirler. Bunun sonucu olarak topluma kazandırılacak deneyim ve yaşantılarla müzeler, yaygın eğitim kurumları konumuna gelirler.

Müze eğitimi pedagojik açıdan genel hatları ile ele aldığım çalışmamda: Konu müze eğitim teknolojisi çerçevesinde irdelenmiştir. Bu bağlamda müze eğitimi; amaç, eğitimden geçecek ziyaretçiler, eğitimin uygulanacağı ortamlar, eğitimi üstlenen elemanlar, çeşitli eğitim yöntemleri ve eğitimde kullanılan yardımcı materyallerin belirlenmesi, nitelikleri, yararları, sınırlılıkları ve önerilerle açıklanmıştır.

Müze eğitiminin başarılı olabilmesi için: Eğitim programlarının uygulamasında uygun ortam ve uygun yöntemin seçimi, eğitimin materyallerle desteklenmesi yanısıra; programları hazırlayacak, uygulayacak eğitmenin önemi de yadsınamaz.

Uygulama bölümünde: Müze eğitim çalışmalarında önem taşıyan yazılı gereç örnekleri, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü üzerinde hazırlanmıştır.

Somut verilere dayanarak bilimsel yöntemlerle üretilen çeşitli yazılı gereçler, müze eğitim çalışmalarında en çok gereksinim duyulan materyallerdir. Bu materyallerin müze eğitim programlarında kullanımı, öğrenenlerin aktif olarak eğitime katılmasını sağlayacaktır. Dolayısı ile müze ile öğrenen arasında kurulacak yakın iletişimle, pasif bilgilenme yerini aktif bilgilenmeye bırakacak ve giderek bireyi / toplumu bilinçlenmeye taşıyacaktır.

1. GİRİŞ

Müze, geçmişten geleceğe aktarılacak nesnelerin, toplanıp, saklanıp, korunup, sergilenerek işlevsel ve sanatsal açıdan öğrenilmesini ve bu nesnelerin tarihsel ve toplumsal açıdan değerlendirilmesini sağlayan kurumdur.

Yaşı, cinsiyeti, düşünce seviyeleri, sosyo-ekonomik düzeyleri farklı insanların, müzeye yeni bir şeyler görmek, bilgilenmek ve kültürlerini arttırmak için gittiklerini göz önünde tutarsak; bu bağlamda müze, **bireysel** bilgi depolama ve bilinç arttırmada rol oynamaktadır.

Toplumsal yarar sağlayacak konularda, halkın uyarılması ve katılımının sağlanmasında da müzelerin rolü vardır. "*Müze toplumun hizmetinde bir kurum olup, toplumu yansıtmalıdır*" görüşü, sosyalizasyon olarak tanımlanabilir (Mensch, 1991: 63). Bu anlamda müzeler, eğitsel, bilimsel, çevresel (ekolojik) ve turistik açıdan yarar sağlarlar.

Yalnız bireyin değil, toplumun gelişiminde de rol oynayan müzelerin amacı, izleyicide bir değişim yaratmaktır. Bu nedenle müze iletişimde koleksiyon bilgisi ve ona bağlı olarak bilimsel bilgiler vermenin yanısıra, müzeyi ziyaret edecek ve dolayısıyla eğitilecek toplumun her kesiminden gelen bireyler hakkında bilgi sahibi olma önem taşımaktadır. Bu bağlamda müze, bir yaygın eğitim kurumu görevini üstlenmektedir. Bu nedenle müzelerin iletişimsel ve eğitsel rolü önem kazanmıştır. Amerika ve Avrupa'da müzenin ziyaretçileri üzerindeki eğitici ve öğretici etkisiyle bilinç uyandırması konusunda 1960'lardan başlayarak sürekli araştırmalar ve çalışmalar yapılmaktadır.

Terim olarak, 1960'lardan beri batı dünyasında kullanılmakta olan **Eğitim Teknolojisi**; davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenmeyle ilgili verilerine dayalı olarak, eğitimle ilgili insan gücünü, belli araç-gereç, yöntem ve tekniklerle birlikte kullanarak bireyi, eğitimin özel amaçlarına ulaştırma yollarını arayan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim teknolojisi uğraştığı alanın özelliklerine göre biçimlendirilir ve adlandırılır. Müze bağlamında uygulanabilecek eğitimi, **Müze Eğitim Teknolojisi** olarak adlandırabiliriz.

Müze eğitim teknolojisini oluşturan amaçları, eğitilecek çeşitli yaş gruplarındaki ziyaretçileri, yararlanılacak ortamları, eğitimi üstlenen elemanları, kullanılacak yöntem ve yardımcı materyalleri içeren ögeleri irdeleyelim.

1.1. Müze Eğitim Teknolojisinin geleri

Eğitim teknolojisinin genel tanımından yola çıkarak **Müze Eğitim Teknolojisi**'ni oluşturan ögeleri şöyle gruplandırmak mümkündür:

Müze eğitiminin amacı, müze eğitiminden geçecek ziyaretçiler, müze eğitiminin uygulanabileceği ortamlar, müze eğitimini üstlenen elemanlar, müze eğitiminde uygulanan yöntemler ve müze eğitiminde kullanılan yardımcı materyal (araç-gereç).

1.1.1. Müze Eğitiminin Amacı

Müze eğitiminin amacı kişiye nesnenin (eşyanın) anlamını, yararını ve değerini kavratmak, bilgisini geliştirme yollarını öğretmektir. Oysa, pek çok müze, somut bilgileri, canlı ve hoş bir şekilde sunan dokümantasyon merkezleri rollerini oynarlar (Harrison, 1963: 109). Uzman müzecilerin sorunu, nesneye yönelik çalışmalar yapmalarıdır. Bu nedenle nesne yalnızca sergilenir. Nesneye bakmak, onları tanımak, etiketteki bilgileri okumak, ziyaretçiye yetmiyecektir. Sergilenen nesnelere öğretici olmakla birlikte, taşıdıkları anlam, ziyaretçiye aktarılamıyorsa, eğitici olamaz. Mzecinin görevi, yalnızca koleksiyon eşyasını sunmak değildir. Burada amaç, nesnenin konteksi (bulunduğu ortam) içinde ziyaretçiye kolay anlaşılır bir biçimde ulaştırılması olmalıdır. Ziyaretçilerin müzeyi algılayışları ve etkileri konusunda *Milwaukee Halk Müzesi* yöneticisi/küratörü Stephan de Borhegyi, "*Visual Communication in the Science Museum*" adlı çalışmasında;

"Sanatçı ve küratör algılayışları doğrultusunda hazırlanan müze sergilemeleri, sanatsal planlama ve bilimsel etiketlemelerine karşın, sıradan ziyaretçinin ilgisini çekmezse veya ona ulaşamıyorsa yalnızca boşa harcanmış zaman, para ve çabadır" demektedir (Belcher, 1991: 198).

Burada en önemli nokta, müze sergilemelerinin halkın soruları ve ihtiyaçları üzerinde kurulmamış olmasıdır.

Müzeler,  alışma sınırlarını genişletmek zorundadır. Böylece yalnız müzedeki eserlerle sınırlı kalmayıp, kültürel etkinliklerin merkezi olabilmek için, sosyal gelişmelere açık olmalı, çevreyi analiz edip tartışmalıdır (Hansen, 1984: 181). Bilginin açık seçik verildiği, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, d şunceyi kışkırtıcı, eğlendirici etkinliklerin sunulduğu yeni anlayıştaki müzeler, sıradan ziyaretçinin ilgisini daha çok çekmektedir. Bu nedenle müzenin çeşitli yönlendirme ve eğitim yöntemlerine, tekniklerine gereksinmesi vardır. Böylece eğitilecek gruba kazandırılması gereken: **bilişsel, duyuşsal, psikomotor** hedef davranışlarla müze eğitimi amacına ulaşabilir.

1.1.2. Müze Eğitiminden Gececek Ziyaretçiler

Müze eğitimi müze ile halk arasındaki ilişkileri geliştirmeye çalışan, yaşam boyu süren bir olgudur. *

Müze programları, yönlendirmek ve ilgisini çekmek istediği izleyicilerin yaşam deneyimleriyle bağlantı kurmak zorundadır. Müze öğrenimlerinde, üç ana yaş grubu olan çocukların, gençlerin, yetişkinlerin farklı gereksinimlerini tanımlamak için Jean Piaget ve Erik Erikson'un çalışmalarını temel alan "**gelişimsel bakış açısı**" kullanılmıştır (Jensen, 1994: 268). Müze eğitim programlarının uygulanacağı üç ana yaş grubu olan çocuklar, gençler ve yetişkinlerin genel özellikleri ve programla bağlantıları incelenerek, bunlara uygun eğitim yöntemlerinden yararlanılır. Bu üç gruba kısaca değinelim.

* Müze eğitimi, çalışmamızda genel anlamda ele alındığından, müzenin akademik ve hizmet içi eğitim boyutu ele alınmamıştır. Bu nedenle müze eğitimindeki insan ögesi **ziyaretçilerle** sınırlandırılmıştır.

1.1.2.1. Çocuklar

"Çocuklar (ve yetişkinler) yeni bilgiler aldıkça dünya ile ilgili görüşlerini sürekli yapılandırır. Çocuk ve deneyimleri arasındaki bu dinamik süreç, müzelerde yaşananlara temel alınır. Kelimeler, onları destekleyecek deneyimleri olmayan çocuklara karmaşık gelir. Piaget'nin kuramına göre: önce düşünceler, sonra kelimeler oluşmaktadır " (Jensen, 1994:270).

Müzelerde çocuk programlarına değinen gelişim psikolojisinin önemli görüşü, çocukların kendi deneyim ve dünya ile ilgili kavramlarını beraberlerinde öğrendiklerini belirler. Çocukların bir nesnenin müzeye nasıl girdiği, niçin orada bulunduğu, müzenin ne olduğu hakkındaki fikirleri belirsizdir. Bu nedenle de çocuk, nesnelere kullanım hakkında şaşırtıcı bağlar kurar.

İlkokul çocuklarının, zaman dilimlerini anlama yetileri henüz tamamlanmadığından geçmiş anlamaları zordur. **Yüzyıl önce** çocuk için **geçen yıl** gibi algılanabilir. Oysa çoğu müze koleksiyonları, **tarihsel dönem** kavramını anlamayı gerektirir. Çocuklar neyin gerçek, neyin sembolik olduğu konusunda karmaşaya düşer. Öğrenmenin somuttan soyuta geçişi oldukça yavaştır. Bu nedenle çocuğa nesnenin ne olduğu, ne işe yaradığı açıkça gösterilmelidir.

Nina Jensen'in verdiği bir örnekte: Ortaçağla ilgisi nedeniyle Metropolitan Sanat Müzesine, kendisine zırh gösterilmek için götürülen 8 yaşındaki Michael, bir hafta sonra Ortaçağ'da metal olup olmadığını sormuş. Müzedeki zırh hatırlatılınca, onun Ortaçağ ile ilgisini sormuştur. Michael müzedeki zırhın başka bir tarihsel dönemden geldiğini anlamamıştır. Çünkü deneyimleriyle eski, onun için kirlili ve yıpranmış demektir. Vitrindeki pırlı pırlı zırh onda yeni şeyleri çağrıştırmaktadır. Bu karmaşa Jean Piaget'nin tanımladığı olguyu örnelemektedir: "*Algılama, deneyimlerle şekilli ve sınırlıdır*" (Jensen, 1994: 269).

Müzeler çocuklar için tasarlanmamıştır. Ayrıca çocuklar müzeye çoğunlukla kendi istekleri dışında götürülürler ve sürekli büyüklerin denetiminde tutulurlar. Denetimin kendisinde olmasını isteyen çocukda, bu durum güçsüzlük duygusu yaratır. Bu nedenle çocuklar için eğlendirici,

katılımcı programlar hazırlanmalıdır. Bu programlar onların ilgilerini çekecek sınırlı sayıda nesneye odaklanmalı ve bunlarla ilgili fikirler sunulmalıdır. Bunlar yazılı gereçler aracılığıyla uygulanabilecek **ara-bul** ya da **koleksiyon avı** biçiminde de gerçekleştirilebilir. Müze ziyaretlerinde çocuklara, ilgilenerek seçtikleri nesnelere çalışma fırsatı verilmesi de , onların müze deneyimlerine güç ve yetki katabilir. Gelişim kuramına göre katılımlı öğrenme (*interaction*), en güçlü öğretim yoludur. Bu nedenle bir ön çalışma olarak ya **çocuk müzeleri** veya **müzelerde çocuk bölümleri** kurulmalı ya da; çocuğun ilgisini çekecek **nesnelere odaklı** müze programları uygulanmalıdır.

1.1.2.2. Gençler

Fiziksel olarak birer yetişkin olan gençler, duygusal gelişimin istikrarsız olduğu dönemdedirler. Yetişkin olmalarına karşın, ekonomik olarak ailelerine bağımlı olduklarından, aile içindeki rollerine uygun olarak hareket ederler. Bu durum, birey olduğunu duyumsayan, kabul eden gencin bağımsızlık duyguları ile çelişir. Müzelere ailelerinin önerileri veya okullarının zorunlu programları dahilinde getirilen gençler, özsaygılarını ve gelişen bağımsızlıklarını destekleyici biçimde öğrenme fırsatlarına gereksinim duymaktadırlar.

"**Gelişim kuramı**" çocuklar kadar gençlerin deneyimlerinin anlaşılmasında da rol oynamaktadır. Gençlerin deneyimleri, aile dışında, yaşlıları ve buldukları ortam bağlamında biçimlenip gelişir. Birey olduklarını duyumsadıkları, geliştirdikleri yer kendi gruplarıdır.

Brooklyn Müzesi'nde gençler için müze programlarının geliştirilmesine duyulan ilgi ve gereksinim üzerine yapılan bir araştırmada, gençlerin müzeye ailelerinden ayrı, arkadaşlarıyla gelmekten hoşlandıklarını ortaya koymuştur (Jensen, 1994: 270-271)

Çoğu kez sunulan nesnelere değerlerini anlamaya yardımcı olacak, tarihsel, sanatsal ve işlevsel özelliklerini açıklamaktan yoksun düzenlemeler içindeki müzeler, gençleri kendilerine çekmek zorundadır. Nina Jensen, 13-19

yaşlarındaki gençlerin "*Meraktan yoksun olmalarına karşın, yaratıcı ve düşünceli olabilme ve kendilerini diğer insanların yaşamlarına açabilme kapasitesine sahip olduklarını*" dile getirmiştir (1994: 271). Bu gençleri müzeye çekmek amacı taşıması gereken sorumluların, okul içinde ve dışında etkinlikler düzenlemesi gerekmektedir.

Müzeler, eğitimciler yardımıyla geliştirecekleri, düşünme ve algılama yollarını öğreten temeller ve araçlar üzerinde odaklanan programlar sunmaya yönelmelidirler. Bunun dışında, **müze - çevre** ilişkisini içeren veya güncel konular kapsamındaki müze organizasyonlarında, gençlere içinde yer alacakları etkinlikler aracılığı ile kendilerini ifade ve yaratıcı öğrenme konularında fırsat verilmelidir.

1.1.2.3. Yetişkinler

Modern toplumlarda, teknolojik gelişmeler sonucu oluşan değişimler ve değerlendirmeler, yalnızlaşan yetişkin nüfusun, öğrenme ve gelişme konularına ilgisini arttırmıştır. Bazı eğitimciler, yaşla ilgiler arasında bir ilişkiden bahsederler. Örneğin Jensen'e göre: "*Yaşam süreci ilerledikçe yetişkinin ilgi alanları değişmektedir.*"* Yetişkinin değişmesi sosyal rolleri ile ilgilidir. Yetişkinler, çalışanlar, ana-babalar, eşler, boş zamanlarını değerlendiren bireyler olarak, değişen rollerine uygun öğrenme deneyimleri içindedirler. Kişisel ilgi alanlarıyla ilgili olarak programlara katılırlar (Jensen, 1994: 272).

Yetişkin eğitimi alanında bir uzman olan Malcolm Knowles, yetişkinlerin karakteristik özelliklerini açıkladığı "*The Modern Practice of Adult Education*" adlı eserinde; yetişkinlik döneminin, az değişim yaşanan bir süreç olmadığını; tam tersine yetişkinlerin doruk noktasında "*öğrenmeye hazır*" bir durumda olduklarına dikkat çekmektedir (Jensen, 1994: 272).

Gelişim kuramı bağlamında, müzeler zamanla kaybolup gitmesi önlenmiş değerlere sahip ve bunları tanıtan kurumlar olarak, yetişkinlerin özel

* Genel olarak genç yetişkinler (18-35 yaşlar) iş ve aile yaşamı ile; orta yaş döneminde (35-55 yaşlar) sağlık, vatandaşlık ve sosyal aktiviteler doğrultusunda; emekliliğe yakın ise sağlık problemleri ile kültür ve yaşamı yorumlama uğraşındadırlar (Jensen, 1994: 272).

ilgisini çeker. Hatta hiç bir şeye karşı merak duymayan kimselere bile yeni ufuklar açabilir. Nesneye bakmasını bilmeyene duyarlılık kazandırabilir, karşılaştırma olanağı sağlayabilir (Harrison, 1963: 120). Ancak, müzeler bize somut eşya göstermekle kalmayıp, onları duyularımızla algılamamıza, olayların önemini kavramamıza yardımcı olmalıdır. Bu nedenle de yetişkinler için müze eğitim programları hazırlanmalıdır. Yetişkinler müzelere kendi beklentilerini, amaçlarını ve deneyimlerini taşırlar. Müzeler, potansiyel yetişkin izleyicilerinin ilgilerini ne tür programların çektiğini belirlemek için "*ihtiyaç saptaması*" yapabilirler (Jensen, 1994: 273). Ayrıca kendi öğrenmelerine ait sorumluluğu da kendileri yükledikleri için, katılacakları eğitim programlarından yetkinlik beklerler. Müzelerde yetişkin programları hazırlanırken bu konular gözardı edilmemelidir.

Farklı özellikleri nedeniyle, öğrenme ortamında farklı biçimde davranan yetişkinler için, özelliklerine göre eğitim yöntemleri uyarlanmalıdır. Müzelerdeki yetişkin eğitiminde uygulanacak yöntemler, genel öğrenme ilkelerine dayandırılmalıdır* (Bülbul, 1991: 150-160).

Yetişkin eğitiminde uygulanacak programlarda, öğretilecek konunun özelliklerinin yanısıra; yetişkinin bilgi, beceri ve yetenek düzeyleri de dikkate alınmalıdır. Bu nedenle konunun kapsamı, kavrayabilecekleri büyüklükte (parçada) olmalı ve yeterli zaman aralıkları ile verilmelidir. Aktif katılımcı olmaları sağlanmalıdır.

Yukarıda genel özelliklerini açıkladığımız her yaşta ziyaretçiye yönelik öğrenme durumları koşullara bağlıdır. Belli bir konuyu öğretmek için gerekli öğretim durumlarını belirlerken, belli bir davranışı kazandırmak için hangi öğretim yöntemi veya tekniğinin ve hangi araç-gereçlerin, hangi bilimsel verilere dayanarak biraraya getirileceğinin tasarlanması konusu, eğitmenin yetişme biçimine ve ortamdaki araç-gereç ve yer imkanlarına bağlıdır (Çilenti, 1984: 40). Ancak, anlamlı ve ilginç deneyimler yaşatacak programlar üretmek, müzelerin ana hedefi olmalıdır. Bu nedenle çocuklarda katılma isteği doğuran ve eğlenceyle örtüşen; gençleri kendi başlarına müze salonlarına yönlendiren; yetişkinler için sosyo-kültürel açıdan önem taşıyan

* Yetişkin eğitiminin dayandırılacağı öğrenme ilkelerini, bütün ya da parça eğitimi, aralıklı öğrenme, aktif öğrenme, geri bildirim, sık tekrarlı öğrenme, pekiştirme, önde ve sonda gelme, anlamlı olan bilgi, çok duyu organına dayalı öğrenme olarak sıralayabiliriz.

programlar müzenin genel çerçevesi veya seçilecek konular bağlamında ele alınmalıdır. Her yaştan öğrenenin katılacağı bu programlarda uygulanacak yöntemler, çeşitlilik ve kapsam bağlamında ele alındığında herbiri ayrı ayrı uzmanlaşma alanı yaratmaktadır. Okul programları, konferans ve seminerler, rehberli inceleme gezileri, atölye çalışmaları, drama programları, yazılı eğitim materyellerinin kullanımı, görsel-işitsel ve bilgisayar destekli eğitim yöntemleri ile sergilemeyi içeren, müze eğitiminde uygulanan yöntemler çalışmamızın ikinci bölümünde genel çizgileriyle ele alınacaktır. Burada sıraladığımız müze eğitim yöntemlerinin gerçekleştirilebilmesi için **uygulanabilecek ortam**'a gereksinim vardır. Bu ortam hazırlandığında uygulamayı gerçekleştirecek **uzmanlaşmış elemanların işbirliği** içinde çalışması gerekmektedir. Şimdi müze eğitiminin uygulanabileceği ortam ve uygulayıcı eleman konularını açıklayalım.

1.1.3. Müze Eğitiminin Uygulanabileceği Ortamlar

Öğretme durumu, belli eğitim yaşantılarını kazandırmak üzere düzenlenen çevre olarak tanımlanırsa, program geliştirmenin bu aşamasına ortam düzenleme denilmektedir (Çilenti, 1984: 27).

Ortam düzenleme müze eğitimi bağlamında ele alındığında, müze dışı ve müze olarak iki başlık altında toplanır.

1.1.3.1. Müze Dışı Eğitim Ortamları

**Okul ve Benzeri Kurumlar,
Gezici Müze / Sergi Ortamları,
Eğitim Merkezleri**

• Okul:

Müze eğitimi programlarını zenginleştirici yöntemler içinde yer alan **okul** programlarıyla, müze etkinlik alanını genişletir. Müzeye ulaşmanın güç olduğu durumlarda veya bir müze ziyareti öncesinde, müze eğitim yöntemleri doğrultusunda okullarda çalışmalar yapılır.

Müze eğitimini üstlenen elemanlarca okulun toplantı salonu veya sınıflarda, konferans, slayt gösterisi, video veya film gösterileri gibi etkinlikler düzenlenebilir. Model, maket, replika gibi yardımcı materyal veya müzelerden ödünç olarak sağlanacak etüdümlük malzeme ya da gerçek nesnelere ile müze ve sergilenen nesnelere hakkında ön bilgi okullarda sunulur.

Okul etkinliklerinin tümü, okul dışında bir kurumda da gerçekleştirilebilir.

• Gezici Müze / Sergi Ortamları:

Seçilmiş müze nesnelere, kopyaları veya güncel nesnelere oluşturduğu eğitim amaçlı sergi bağlamındaki etkinliklerin, bir okulda yer alması müzeye ulaşamayan pekçok öğrenciye eğitim olanağı ve sonuçta müzeye ilgi duymasını sağlar. Ayrıca, taşıma biçimleri nedeniyle **Sandıklı** veya **Valizli eğitim** adını alan çalışmalar, okul ya da halka açık ortamlarda yer alabilirler. Yine taşıma biçimlerine göre **Müze Treni** veya **Sanat Kamyonu** adını alan sergilemeler, taşıma araçları ile bağlantılı ve uygun ortamlarda kurularak, halkın ziyaretine açılır.

• Eğitim Merkezleri:

Müze dışı eğitim ortamlarından biri de, yaparak, yaşayarak öğrenme durumu yaratan eğitim merkezleridir. Öğrenenlerin kendileri tarafından bütün duyu organları kullanılarak edinilen somut yaşantıların kazanıldığı ortamlardır. Konservasyon-restorasyon merkezleri veya arkeolojik araştırma merkezleri bu kapsamda değerlendirilebilir.

Danimarka'nın Lejre kentindeki "Tarihi Arkeolojik Araştırma Merkezi", eğitim merkezi olarak, çocukların yaşayarak öğrendikleri bir dizi etkinlik düzenler. Burada kurulan "Demir Çağ" köyünde, çocuklar günlük ya da haftalık kamp yaparak günümüzden yaklaşık 1500 yıl önceki koşullardaki yaşamı, yaşayarak öğrenirler. (Hansen, T.H, 1984: 177; Hansen, H.O., 1977: 26-31; Küçükerman, 1992: 92-95).

1.1.3.2. Müze

Müzeler, gerçek nesnelere iletişim kurulacak ortamlar olarak önem taşırlar. Gerçek nesne ile doğrudan kurulacak görsel iletişimle, öğrenim alanına duyulacak ilgi sonucu kazanılacak öğrenim, müzelerin öğrenim yeri olarak önemini arttırmaktadır. Müzeler, yalnız nesneyi sergilemekle kalmayıp; dersler, konferanslar ve kitapların ortaya koyamadığı, nesnelerin konteksi içindeki bağları da gösterirler (Harrison, 1963: 109). O nedenle eğitime katkı sağlamak amacıyla müze ortamında kullanılacak yardımcı materyal ve donanımlara özen gösterilmelidir.

Müzeler, aynı zamanda koleksiyonlarındaki nesnelerin "korunması" işlevini üstlenirler. Bu nedenle koleksiyonlarında bulundurdukları nesnelerin, bakım-onarım ve koruma donanımları açısından önem taşırlar. Sergilenen/depolanan nesnelerin sürekli bakım ve onarımlarını yapacakları, koruma koşullarına uygun ortamlara ve donanıma gereksinimleri vardır.

• Salonlar:

Sergilenen nesne ile doğrudan iletişim sağlamak için, pekçok eğitim yöntemi müze salonlarında uygulanır. Eğitime katkı sağlamak amacıyla salonlarda kullanılacak yardımcı materyal ve sergileme donanımlarına özen gösterilmelidir.

Salonlar, nesnelerin eğitici bir biçimde sergilenmesine olanak sağlayacak, yeterli alana, aydınlanma ve koruma donanımına sahip olmalıdır. Salonlar, ziyaretçi trafiğinin ayarlanması için uygun sergileme ve ziyaretçilerin gereksinimlerine cevap verecek konforda olmalıdır. Ancak gerek ziyaretçi trafiğinin ayarlanması, gerekse gezi öncesi ön bilgilendirme çalışmaları ve atölye çalışmaları nedeniyle müze salonları dışında bazı ek salonlara gereksinim vardır.

• Atölyeler:

Müzenin etkin eğitim programları içinde yer alan çeşitli atölye çalışmalarının gerçekleştirilebilmesi için müzelerde yeterli alanlara gereksinim vardır. Atölyeler, uygulanacak program ve katılacak kişi sayısı ile orantılı olarak düzenlenmelidir. Atölyeler, çalışma programlarına uygun teknik donanıma ve materyallere sahip olmalıdır.

- **Projeksiyon - TV odaları:**

Müze gezisi öncesi veya sonrasında, seçilmiş eserler veya geçici sergiler bağlamında hazırlanmış video veya slayt gösterileri için kullanılan ortamlardır. Gösterilerin gerçekleştirilmesi için gerekli teknik donanım dışında; izleyiciler için yeterli alan ve oturma birimleri sağlanmalıdır.

- **Toplantı salonları:**

Müze eğitim programlarının uygulanmasında kullanılan ortamlardır. Bir müze ziyareti öncesi/sonrası yapılacak konferanslar veya ziyaretçi-eğitimci söyleşisi için; veya müze ile bağlantılı bilimsel konferans ve seminerler için kullanılırlar. Yeterli alan, konfor ve teknik donanıma sahip olmalıdırlar.

- **Kütüphane:**

Müzelerin alanlarındaki yayınları toplayarak ziyaretçilerin hizmetine sunmalarının yanısıra; koleksiyonlarında buldukları tarihsel ve sanatsal özellikler taşıyan kıymetli yazma, basma eserler ve belgeleri toplayıp koruma işlevini de üstlenen müze ortamlarıdır. Gerek bilimsel çalışma yapan araştırmacılar, gerekse ziyaretçi ve öğretmenler tarafından araştırmaları sırasında kullanılan müze ortamlarındandır. Kütüphaneden yararlanacak kimselere yardımcı olacak personel ve tasnif sistemine sahip olmalıdır.

1.1.4. Müze Eğitimi Üstlenen Elemanlar

Uzman müzeciler, görevleri gereği müzedeki nesnelere araştırıp sergilerler. Zaman zaman da konferans ve sergiler düzenleyerek, yayınlar yaparlar. Bu çalışmalar her ne kadar eğitsel bir işlev taşıyorsa da, nesne odaklı olup ancak kendi bakış açılarındaki bir topluma hitap etmektedir. Oysa amaç sıradan halka ulaşmaktır.

Uzman müzecilerin/küratörlerin aldıkları eğitim sonucu **nesneye odaklı** bakış açıları, müzelerin eğitsel işlevini göz ardı etmelerine neden olmaktadır. Dünyada eğitsel bakış açısının ışığında olgunlaşan çağdaş müze programları uygulanması, çeşitli disiplinlerle işbirliği kurulmasına neden olmuştur. Bunlardan biri de pedagoji/eğitbilim'dir. Bu nedenle de çağdaş müze anlayışı içindeki çalışmalarda **müze eğitim servisleri** kurulmuştur. Bu

servislerde görev alan uzman elemanlar müze eğitim yöntemlerinin uygulayıcıları olmaktadır. Bir eğitim programının başarılı olabilmesi: müzelerde görev alacak pedagojik formasyon almış bir eğitimci ile uzman müzeci/küratör arasında kurulacak iletişim ve işbirliği sonucu gerçekleşebilecektir.

Müzedeki eşyayı algılatmak ve değerini kavratmak için koleksiyonu iyi tanımak kadar insan doğasını da iyi tanımak gerekir. Bu görevi üstlenecek kişiyi bulmak zordur. Çünkü kişinin normal bir üniversite formasyonu veya pedagojik formasyon alması tekbaşına yeterli değildir. Bu iki formasyonun birleşmesi ideal müze eğitimcisi tipini ortaya çıkarmaktadır.

1.1.4.1. Müze Eğitimcisi

Çift formasyon (üniversite ve pedagojik eğitim) almış kişiler, müze eğitimlerinin hazırlık ve uygulamasında eğitimci olarak görev alırlar. Eğitimcinin başarısını etkileyecek önemli nokta, eğitim yöntem ve araçlarının özellikleri, eğitim yönünden yararları ve sınırlılıkları ile ilgili bilgilerinin derecesine bağlanmaktadır (Çilenti, 1984: 58).

Müze eğitimcilerinin rolü; konferanslar vermek, tüm bilgilerini açıklamak olmayıp; düşünceleri kamçılayıcı soruları ortaya atmak, sıradan kişinin ilgisini uyandırmak ve bilinmeyenlere bakış açısı açmaktır (Harrison, 1963: 110).

Müze eğitimcileri, müze ziyaretçileri için hazırlanacak programlarda; amaçların saptanması, içeriğin belirlenmesi, uygulamada yararlanılacak yöntem, araç-gereçlerin belirlenmesi, hazırlanması ve değerlendirilmesi görevini üstlenirler.

Müze eğitim çalışmalarında görev alacak öğretmen, rehber ve gönüllülerin eğitimini üstlenen müze eğitimcisinin, bu programların hazırlanmasında, uzman müzecilerle eşgüdüm içinde çalışması yarar sağlayacaktır.

1.1.4.2. Uzman Müzeci

Müzedeki ana görevi gereği, amacı nesneyi sergilemek olan uzman müzeci, bunun eğitsel bir işlev taşıması konusunda da gerekli donanıma sahip olmalıdır. Bu nedenle esas disiplini yanında az da olsa pedagojik formasyon alması gerekmektedir. Bu, müzedeki eğitim çalışmalarını sırasında eğitimci ile yapacağı işbirliğinde kolaylık sağlar.

1.1.4.3. Öğretmenler

Müze eğitim programlarını zenginleştirici yöntemlerden biri olan okul programlarında rol alırlar. Bu okul programlarında başarı sağlanabilmesi için "*Müzelerin önemine inanmış ve bunlardan nasıl yararlanacağını öğrenmiş öğretmenlerin desteği aranmalıdır*" (Newson, 1977: 16). Müze eğitimlerinde görev üstlenebilmek için öğretmenler, **müze eğitimcisi** tarafından eğitilmelidirler. Daha sonra müze eğitimcisi ile birlikte müfredat programları ile örtüşen programlar hazırlamalıdır.

1.1.4.4. Rehberler

Müze eğitim yöntemlerinden biri olan rehberli inceleme gezilerinde görev alırlar. Ancak her rehber bu görev verilemez. Görevleri, müze eğitim programı içinde hazırlanmış belli nesnelere yönelik inceleme gezilerinde izleyiciyi nesneye ulaştırıp, bilgi aktarmaktır.

1.1.4.5. Gönüllü Eğitimciler

Müze eğitim programlarının müzelerde uygulanması personel, maliyet ve finansman sorunlarını da gündeme getirir. Bu konularda katkıda bulunabilmek için bazı gönüllü kişilerden eğitimci olarak yararlanma yoluna gidilebilir. Bu kişiler, müze eğitimcisi tarafından süreli ve zorunlu eğitimi aldıktan sonra çeşitli eğitim yöntemlerinin uygulanmasında görevlendirilebilirler.

1.1.5. Müze Eğitiminde Değerlendirme

Eğitim teknolojisinin vazgeçilmez öğelerinden biri de değerlendirmedir. Öğretme-öğrenme süreçleri sırasında çeşitli değerlendirme işlemlerine gerek vardır. Değerlendirme, belli öğretim-öğrenme kuramları doğrultusunda yapılıp, yorumlanır (Çilenti, 1984: 41-42).

Müze eğitimi uygulamalarında:

- Müze eğitimi gereksinimlerinin saptanması,
- Müze eğitimi verilecek grupların saptanması,
- Müze eğitiminin uygulanacağı kimselerin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyleri ile deneyimlerinin saptanması,
- Uygulanacak eğitim programının saptanması ve bu programların etkinlik derecesi,
- Müze eğitim programlarında kullanılacak araç-gerecin saptanması,
- Bu araç-gereçlerin kullanımından sonra ulaşılan düzeyin belirlenmesi,
- Değerlendirmedeki değer yargısı, ölçütlerin (kriterlerin) belirlenmesi,
- Ölçütlerin kazandırılması,
- Değerlendirme durumu oluşturmak için, müzenin bir politika belirlemesi gibi ölçütlerin dikkate alınması gereklidir.

Değerlendirme işlemi: Kaynak taraması, anket, gözlem, görüşme, soru-cevap (test), müze defterine izlenim yazma ve yayın yoluyla yapılan eleştiriler biçiminde gerçekleştirilebilir.

Bu tür "*sonucu görmeye, düzey belirlemeye yönelik değerlendirme*" (Çilenti,1984: 53), durum saptaması yapmakla kalmamalı; müze eğitimcilerinin, yöneticilerinin, uzmanlarının girişimleriyle "program geliştirme konusunda" çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da, değerlendirmenin, sonuçlanan bir süreç olmadığı, sürekli tekrarlanması gerekli bir döngü olduğudur.

"Değerlendirmenin değeri, kazanılan bilginin kullanılmasında olmalıdır" (Belcher, 1991: 207).

2. YÖNTEM VE MATERYAL

• Yöntem:

Eğitimde amaç, hedeflenen davranışların kazanılmasını sağlamaktır. Yöntemler, teknikler bu amaca ulaştıracak araçlardır. Günümüzün eğitim teknolojü Amerikalı Edgar Dale, yaşantılarla eğitim durumlarını düzenlemeye yardımcı olmak üzere, "*Yaşantı konisi*" adı verilen bir model geliştirmiştir. Bu model, kavramların oluşumu arasındaki ilişkilerden yararlanarak, hedef davranışlara erişirecek öğretim durumlarının seçiminde eğitimcilere yardımcı olacaktır. Yaşantı konisinin dayandığı bilimsel ilkeler:

1. Öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısının etkinliği,
2. Kendi kendine yaparak öğrenme,
3. Görerek öğrenme,
4. Somuttan soyuta ve basitten karmaşığa giden öğretim olarak sıralanabilir.

Edgar Dale, somuttan soyuta doğru üst üste dizilmiş olduğunu varsaydığı yaşantıların hangi yöntem, teknik ve araçlarla kazandırılabilceğini de belirtmiştir (Çilenti, 1984: 56-57).

Eğitimde kullanılan araç ve yöntemler belli bir düzen içinde gruplandırılırlar. Her grubun önemli özellikleri ile eğitimin kapsamı ve sınırlılıklar belirlenmiştir. Eğitim-öğretim yönünden en kullanışlı sınıflamada, Dale'in "*yaşantı konisi*" temel alınmıştır. Buna göre:

1. Yapararak, yaşayarak öğrenme durumu,
2. Gerçekleri veya modelleri gözleyerek öğrenme durumu,
3. Hareketli ve sesli görüntüleri gözleyerek öğrenme durumları,
4. Hareketsiz görüntüleri gözleyerek öğrenme durumu,
5. İletilen sesleri dinleyerek öğrenme durumu,
6. Soyut görsel sembolleri izleyerek öğrenme durumları,
7. Sözel sembolleri izleyerek öğrenme durumlarında,
kullanılacak materyal ve teknikler belirlenmiştir.

Bu çerçevede müzeler, koleksiyonlarını eğitici amaçlara uygun olarak sunmak için **çok araçlı öğretim** olarak tanımlanan: "*birçok öğretim yöntem,*

teknik ve araç-gereçlerin saptanan amaca ulaşmak için bütünleştirilmesi veya kaynaştırılması" nı ilke edinmelidirler (Hızal, 1983: 69). Bu nedenle, müzeyi değişik yönleriyle işlemeğe yardımcı nitelikteki görsel, işitsel, görsel-işitsel, sözel araç ve gereçlerin müze eğitim materyali olarak hazırlanması ve tamamlayıcı bir biçimde kullanılması gerekmektedir.

- **Materyal:**

Çok araçlı öğretim / çok ortamlı öğretimde:

"belirli eğitim amaçlarına ulaşmada bir çeşit araç işlevine sahip bulunan içeriğin bireylere kazandırılmasında, değişik kaynakların (canlı / cansız) birbirini bütünleyecek biçimde işe koşulması söz konusudur" (Hızal, 1983: 71).

Bireylerin değişik duyu organlarına seslenen araç-gereçlerin kullanılması önem taşımaktadır. Ayrıca her araç ve gerecin ne gibi işlevleri yerine getireceği ayrıntıyla belirlenmelidir.

2.1. Müze Eğitiminde Uygulanan Yöntemler

Müze eğitimin çalışmalarında değişik yaş gruplarındaki ziyaretçilere kazandırılması gereken deneyimler çeşitli yöntemler aracılığı ile gerçekleştirilir.

2.1.1. Okul programlarını zenginleştirici yöntemler

Müze eğitiminin uygulanabileceği ortamlarda da bahsedildiği gibi, öğretim programını zenginleştirici yöntemler için uygun alan okuldur. Bu programlarda eğitim amaçlarına göre işlenecek konular, ders programları ile örtüşmelidir. Öğrencilerin yaş, eğitim ve deneyim düzeyleri ile araç-gereç, ortam ve sürenin, program oluşturmada dikkate alınması gereklidir. Müze gezileri öncesinde okullarda gerçekleştirilecek eğitim yöntemi uygulamaları,

müzei ve içerdği nesnelere öğrenmede kolaylık sağlayacaktır. Müze nesnelere seçilmiş parçalar üzerine slayt destekli kısa bir konferans, bir video bandı veya film gösterimi ön bilgi ve müze gezisine hazırlama açısından önemlidir.

Okul programlarında:

- Konferansın süresi çok uzun olmamalı, belli yaş gruplarına göre süre ayarlanmalıdır,

- Konferansa ek olarak görsel veya görsel işitsel materyalin kullanımı; iletişimde duyu organlarının sayısal çokluğunun etkinliği ilkesi nedeniyle müze gezisi öncesi etkili bir çalışmadır,

- Müze nesnelere derlenen model, maket, replika ve etüdük eserlerin okulda/sınıfta kullanımı, yaparak, yaşayarak öğrenme durumu yarattığından, müzelerde erişilemeyen nesnelere öğrenilmesini sağlar,

- Okul programları sırasında büyük öğrenci grupları ile çalışma yerine, küçük gruplarla yapılacak çalışmalar, soru-cevap tekniklerinin de desteği ile öğrencinin ilgisinin dağılmasını önler.

Okul programlarına müze gezisi sonrasında da devam edilir. Müze ziyareti sırasında; müze konusunda eğitilmiş öğretmenin önceden hazırlayıp dağıttığı fotoğraf ya da sözcüklerden oluşan örnekler veya öğretim yapraklarında yer alan nesnelere, öğrenciler tarafından ara-bul yöntemiyle saptanır. Öğrenenler, örnekler bağlamında, soruları yanıtlayarak, resimlerini ve yazılı tanımlarını yaparak seçilen nesnelere hakkında tek tek bilgi edinirler.

Okula dönüşte, sınıf ortamında tek tek edinilen bilgiler ele alınarak değerlendirilir. Çalışmalar bütünleştirilerek öğrenciye aynı konuda yoğun bilgi kazandırılır.

2.1.2. Konferans ve Seminerler

Gerek müzede, gerekse okul programlarına uygulanabilecek sözlü eğitim yöntemlerindedir.

• Konferanslar:

Bazen okulların müze gezisine ön hazırlık olarak veya bir sergiyi/müzeyi tanıtmak amacıyla, bazen de daha geniş kapsamlı bilimsel içerikli konferanslar düzenlenir. Anlatım tekniği dediğimiz bu teknikle konu, uzmanı tarafından anlatılır. Okulda kalabalık gruplarla çalışılıyorsa; koşulların başka tekniklerin uygulanmasına olanak sağlamadığı durumlarda, ön bilgilendirme için en uygun yöntem konferanslardır. Konferanslarda konu seçimi ve öğrenenlerin yaş grupları çok önem taşır. Konuların kapsamı ve konferansın süresi yaş gruplarına göre sınırlandırılmalıdır. İletişim tek yönlü olduğu için öğrenenler pasif dinleyici durumuna düşebilir. Konferans sırasında uygulanacak soru ve cevap tekniği, katılanların pasif dinleyici olmalarını önleyecek ve konuya ilgiyi yoğunlaştıracaktır. Etkileşimi arttırmak için, konferanslar görsel materyalle desteklenmelidir. Konferansı dinleyecek grubun sayısı da dikkatin dağılmaması açısından önem taşır.

Müze eğitim programları içinde; tamamen bilimsel amaçlı, müzedeki uzmanlar ve bilim insanlarının yararlanacağı, tartışacağı konuları irdeleyen konferanslar da yer almaktadır.

• Seminerler:

Belli bir konuda 15-30 kişilik gruplarla uzman bir kişinin yönetiminde gerçekleştirilen seminerler, bilgi birikimi arttırmada etkili bir yöntemdir. Okulda ve müzede bu tip seminerler düzenlenebilir; ancak semineri yönetecek kişinin işlenecek konuda gerçekten donanımlı olması ve seminere katılanların eğitim ve bilgi düzeyleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Aksi halde konuşmacı seminerin performansını düşürecek, sorulan sorulara yeterli yanıt veremeyeceği için, semineri başarısız kılacak, dolayısıyla zaman kaybına neden olacaktır. Bu nedenle seminerler düzenlenirken, semineri verecek uzman seçimine dikkat edilmelidir.

2.1.3. Rehberli İnceleme Gezileri

Gerçekleri gözleyerek öğrenme yaşantıları kazandıran inceleme gezileri, müze eğitiminin temelidir. Bazı eğitimciler, geleneksel müze gezilerinin, çocukların yaşamlarında bir kez olsun müzeye gitmelerini sağlayan bir yol olduğunu savundular. Bazıları da bu gezilerin müzeye gitme alışkanlığı kazandırdığını ileri sürdüler; ancak, yaklaşık yüz yıllık bir deneyimden sonra bu iddiaları destekleyecek bir kanıt oluşmamıştır (Newson, 1977: 12).

Gençler de müzeye belirli dönemlerde okullarının düzenlediği toplu gezi programları ile getirilirler. Zorunlu ders gibi sunulan toplu müze gezilerinin onların deneyimlerine katkısı olamaz. Oysa, derslerde edindikleri bilgilerin daha iyi kavranması ve geliştirilmesi için, ders programlarına koşut özel müze inceleme gezileri düzenlenmelidir.

Yetişkin ziyaretçiler de müze gezilerinde gezme süresi ve uygun nesneyi seçme konusunda özgürdür; ancak, deneyim ve öğrenmelerine katkıda bulunacak nesnelere seçmeye veya müze için önem taşıyan nesneye dikkat etmeyebilirler. Bakmayı ve görmeyi kazandırmak için belli bir yönlendirmeden yoksun, geleneksel toplu müze gezileri, vitrin bakmadan öteye gitmeyen ve müze deneyimi bilinci kazandırmayan bir etkinliktir. Eğitsel amaçları gerçekleştirmek için düzenlenen müze gezilerine ilişkin etkinlikler, müze eğitim yöntemlerinin kapsamına girer. Müze gezileri yoluyla edinilen yaşantılar, nesnelere sergilendikleri yerde görülmesi ve gözlenmesidir. Müze gezisi basit bir ziyaret değildir. Burada kazandırılacak deneyimin yararlı olması için, öğretmen veya rehber tarafından bir ön hazırlığın ve ön incelemenin yapılması gerekir. Uygulamada:

- Seçilen konu ile ilgili bir ön bilgilendirme yapılmalı,
- Müze koleksiyonundan seçilmiş eserler bir rehber veya eğitmen gözetiminde açıklanmalı,
- Gezi süresi katılanların yaş ve eğitim düzeylerine göre ayarlanmalı,
- Geziye katılacak grubun sayısı sınırlı olmalı,
- Gezi yardımcı materyalle desteklenmelidir.

Müze gezileri uzman müzeci ve eğitimcilerin hazırlayacağı yönlendirici programlar çerçevesinde rehber veya bir eğitmen gözetiminde gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle müzeler kadrolarında sürekli rehber bulundurabildiği gibi, daha ekonomik bir yol olan ve kişiyi bağımsız kılan işitsel materyalden (sesli rehber, otomatik rehber) de yararlanmalıdır.

Müzeler, kültürel kimlik kazandırmak için koleksiyonlarındaki önemli nesnelere gezi sonrası etkinlikleri düzenleyerek değerlendirmelidir (Hansen, 1984: 182).

Gezi sonrasında gerçekleştirilecek geziye ilişkin resim yapma, kompozisyon yazma, desen-model çizme gibi atölye çalışmalarını kapsayan etkinliklerle, yapılacak tartışmalarla veya küçük eğlendirici anketlerle gezinin değerlendirilmesi yapılmalıdır.

Müzedeki yapılan sosyal etkinlikler sırasında, müze salonları küçük bir gezi ile değerlendirilmelidir.

2.1.4. Yazılı Gereç Kullanımını Gerektiren Yöntem

Gerçekleri gözleyerek öğrenme durumları kapsamında müze gezisine katılanları, pasif gözlemci durumundan kurtarmak için; çeşitli yazılı gereçler aracılığı ile, yaparak, keşfederek, öğrenme durumları yaratılabilir. Konulara yaklaşım ve teknik bağlantılarla nesnelere tanımlanmaları, yapılış ve kullanılış biçimleri, benzerleri ile karşılaştırılmaları hakkında bilgi vermek amacıyla yazılı gereçler hazırlanır. Bu gereçler müze ve okul programlarına katılan her yaşta öğrenen ve öğretmenler için, bilgi verme ve yönlendirme işlevini üstlenirler. Müzedeki eğitimin daha etkin bir biçimde hazırlanmasına ve müze ziyaretinin tamamlayıcı bir öğretimle desteklenmesine olanak sağlarlar.

Yazılı gereç kullanımı yönteminde; değişik tipte yazılı gereçler ve tekniklerle uygulama gerçekleştirilir. Bu materyallerin kullanımında deneyerek öğrenmeden, eğitmen denetiminde öğrenmeye dek değişik öğrenim biçimleri uygulanabilmektedir.

• **Ara-bul "Koleksiyon avı" Yöntemi:**

Müze koleksiyonundaki nesnelerin, çocuklara dağıtılan fotoğraf ya da çizimleri yardımıyla aranıp, keşfedilip, bulunması yöntemidir. Bu eğlendirici, yönlendirici ara-bul çalışmaları sonunda ödüllendirilen çocuk, müze alanına ilgi duymaktadır. Yöntem, çocukların salonlara bir amaçla bakmasına yardımcı olmaktaysa da; müzedeki eğitimin etkili olması ve kavrama ile sonuçlanması için yazılı gereç kullanım yöntemleri geliştirilmiştir.

Başlangıçta, müzelerdeki çocuklar için düzenlenen ara-bul çalışmalarına, "kısa cevaplı kontrol gerektiren" uygulamaların eklenmesiyle gelişen yöntem, çeşitli tartışmalara neden olmuştur.

Heather Fry bu konuda:

- Eserlere bakarak öğrenmede uygulanan ara-bul "koleksiyon avı" nın geliştirilmesinin de küçük bir test olduğu,
- Çocuğu yönlendirdiği,
- Zorlamadan çalışmaya / öğrenmeye yönelttiği,
- Sorulara cevap aramak için etrafta koşuşturdukları,
- Zamanlarını yazılı bilgileri okuyarak harcadıkları, gibi saptamalar yapmıştır (Fry, 1986: 219).

Bu eleştiriler sonucu eğitim kuramı ve uygulamalardaki gelişmelerle, müze eğitim servislerinin bağımsız birer kurum olmaları sonucu, öğretim yaprakları (Work-sheet) kullanımı gelişme göstermiştir.

• **Öğretim yaprakları (Work-sheet) kullanımı yöntemi:**

İyi bir biçimde ve yönlendirici olarak tasarlanmış öğretim yaprakları kullanımı, müze ziyaretini çok olumlu bir duruma getirebilir.

Müzedeki öğrencinin eğitimciye sorabileceği sorulara anında yanıt alması zordur. Öğretim yaprakları sayesinde, öğrenci seçilmiş nesneye yönlendirilecek, yazılı bilgi ve sorular yardımı ile yanıtları arayıp bulacak, gözlemlerini, birikimlerini uygulama ve değerlendirme olanağı bulacaktır.

Öğretim yaprakları kullanımının yararları şöyle sıralanabilir:

- Öğrenci müze gezisi sırasında deneyim kazanır,

- Alıştırımayı kendi yaparak gerektiği biçimde öğrenir,
- Bilgi ve beceriyi birlikte kullanır.

Yöntemin güçlükleri ise:

- Öğrencilerin salonlarda denetlenmesinin sorun yaratması,
- Az sayıda öğrenciyle uygulama yapılabilmesi,
- Uzun zaman almasıdır.

Müze eğitimlerinde "öğretim yaprakları" kullanımını konusunda çalışmalar yapan araştırmacıların görüşlerine kısaca değinelim:

E.M.Lauritzen: "*Müzelerde öğrenmenin work-sheet'leri kullanarak gerçekleştiğini*" ısrarla savunur.

B.Pitman-Galles: "*Müze eğitiminde önemli amaçlardan birinin kavramları öğretmek*" olduğunu söyler.

E.Caston: Eserlerle kavram bilgisinin başına dikkat çekerek "*nesnelere daha geniş kavramları göstermede kullanılmalıdır*" demektedir.

L.S.Jones ve R.W.Ott: "*Work-sheet soruları, öğrencilerin önceki bilgilerinin kullanımı sonucu konu ile ilgili yeni fikir üretmelerine imkân verecek biçimde tasarlanırlar*" demektedirler (Fry, 1986: 220).

Bu bağlamda yöntemin uygulanmasında:

- Öğretim yaprağının kullanım amaç, yaş ve becerilerine uygun tasarlanması,
- Konular hakkında ön bilgiye sahip olunması,
- Sınıf öğretmenlerinin uygulamaya katılımının sağlanması gereklidir.

Müze eğitiminde öğretim yaprakları kullanma yönteminin ana amacı; konu, terim ve kavramların kazandırılması olmalıdır.

Yöntemin uygulanmasında yaş, beceri ve amaç göz önüne alındığında "*gelişim kuramının*" etkisi ve sınıf öğretmenin yardımıyla uygulama için uygun yaşın "10-14" yaş grubu olduğu ileri sürülmüştür (Fry, 1986: 220).

Bu çerçevede öğretim yapraklarında değişik konular seçilerek her yaprak veya çalışma defterinde bir konu ele alınmalıdır.

Öğrenci konu ile ilgili nesnelere, anlatımla, açıklamayla yaklaştırılır. Bu açıklamalar yardımıyla verilen bilgilerle yanıtlayabileceği sorular sorulur. Yanıtlar, materyalin uygun bir yerinde, anında kontrol edebileceği bir durumda düzenlenebilir. Çalışma defterlerinde ayrı bir cevap kitabı söz konusu olabilir.

Öğretim yaprakları kullanımı, öğretmenin ve öğrencinin salona belli bir amaçla bakmasına yardımcı olur. Bu nedenle konuların seçimi, dolaşım sırası, sunu dili ve soruların niteliği önem taşımaktadır. Bu yöntemde kullanılacak materyalin hazırlanmasında müze eğitimcisi önemli bir görev üstlenmektedir. Müze eğitimcisi öğretim yaprağının hazırlık aşamasından, değişik örnekler üretmeye; uygulayıcı öğretmenin eğitilmesinden, uygulama sonuçlarının değerlendirilmesine değin önemli sorumluluklar taşımaktadır. Çalışmalarda, sınıf öğretmeni ile işbirliği yaparak, bu önemli yöntemi daha etkili kılar.

Müzelerde öğretim yaprakları kullanımını gerektiren yöntem; salonların kullanımı, zamanın değerlendirilmesi, bilgideki gelişme ve bakılan nesnelere açısından yarar sağlar.

2.1.5. Atölye Çalışmaları

Bir müze gezisini tamamlayıcı nitelikteki uygulamalı çalışmalar bu kapsamda ele alınır. Atölye çalışmaları, katılanlarda, duyumlar yoluyla keşfetme, beceri geliştirme ve özgür yaratıcılığı geliştiren bir yöntemdir. Özellikle becerilerin, yapım tekniklerinin öğretilmesinde atölye çalışmaları temel eğitim yöntemidir. Belli hedef davranışlara erişirmek için kazandırılacak bu çeşitli yaşantılar edinilirken, atölye çalışmasına katılanlar çok sayıda duyu organını kullanarak etkileşimde bulunurlar (Çilenti, 1984: 61).

Yöntemin yararları:

- Yapararak, yaşayarak öğrenme olanağı sağlar,
- Bireysel ve aktif eğitim alınmasını sağlar,
- Yaratıcılığı geliştirir,
- Müzedeki nesnenin yapıldığı malzeme ve tekniklerin kullanımı hakkında genelleme olanağı sağlar.

Atölye çalışmaları uygulamalarında:

- Programların ve planlamanın mutlaka bir müze eğitimcisi tarafından hazırlanması gerekir,
- Programlar konu bağlamında çok fazla planlama ve hazırlık gerektirir,
- Uygulamayı gerçekleştirecek eğitimcilerin bilgi-beceri düzeyleri önem taşır,
- Atölyenin teknik olanakları ve donanımları önem taşır,
- Atölye çalışmalarına katılacak kişi sayısı sınırlıdır,
- Geniş kitlelerin yararlanması için çalışmalar belli sürelerle sınırlandırılır.

Müzelerde değişik konuları ve kavramları öğretmek için değişik atölye çalışmaları gerçekleştirilir; ancak, atölye çalışmaları müze koleksiyonundaki konular ve nesnelere örtüşmüyorsa, burada **doğrudan müze eğitimi** söz konusu değildir. Böyle durumlarda atölye çalışmaları, sanatsal beceri kursları niteliğini taşır. Ne yazık ki pek çok müze bu yanılgıya düşmektedir. Atölye çalışmaları gerçekleştirilmeden önce uzman müzeciler, eğitimcilerle işbirliği yapmalı, pratik uygulamaya dayanan çalışmalar müze konularıyla bağlantılı programlar içinde yürütülmelidir. Uygulamalar sırasında eğitimi verecek kişi önem taşıdığından, eğitimciler için de atölye çalışmaları düzenlenir.

2:1.6. Drama Çalışmaları

Drama yöntemi ile bir fikir, durum, sorun ya da olayın bir grup tarafından yaşanarak temsil edilmesiyle edinilen yaşantılar, müze eğitiminde de kullanılmaktadır. Müze eğitiminde sosyo-drama olarak uygulanabilen yöntemde, dramatisasyon ve rol yapma esastır. Drama yönteminde, rol yapanlar bir tepki ile karşılaşmaksızın ve cevaplandırma sorunu yaşamadan bir başkası gibi duyumsayıp, düşünür ve davranırlar (Kısakürek, 1991: 61).

Dramatik etkilerin yararlarını müze bağlamında ele alırsak (Çilenti, 1984: 66):

- Zaman ya da uzaklık yönünden ulaşılamayan olayların incelenmesine olanak sağlar,

- Tasarlanan soyut ve kuramsal olay ve nesnelerin anlaşılmasına yardımcı olur,
- Nesnelere, olayları, dinleme-anlama, algılama ve yorumlama gibi iletişim yeteneklerini geliştirir,
- Yaratıcılık yeteneğini geliştirir,
- Katılımcılar, drama çalışmalarından yaşayarak, hoşlanarak daha çok deneyim edinirler.

Yöntemin sınırlılıkları:

Müzelerde drama çalışmalarını programlamak, planlamak ve yürütebilmek için geniş zamana gereksinim vardır. Bu etkinliklerin kostüm ve dekor gereksinimi, maliyeti yükselten bir faktördür. Kısıtlı sayıda katılımcıyla gerçekleştirilebildiği de dikkate alınmalıdır.

Müzelerde olayların yaşanarak öğrenilmesini olası kılan drama yönteminde, konu ve amaç gözden kaçırılmamalıdır. Uygulandığı ortam ve konuyla uyum sağlayamamış bir drama çalışmasının, uygulayanları **yanlış kavramlara** taşıyacağı unutulmamalıdır. Müzedeki nesnelere özdeşleşen zamanı, sahneleri, olayları canlandırarak yaşanan zamana taşımak, onları anlamada kolaylık sağlar; ancak, bu uygulama **hazırlıksız bir şekilde davranma ve rollerin bölünüp oynanması** ile sağlanır. Bu nedenle uygulamanın süresi tek seansla sınırlı tutulmalı, drama çalışması müsamereye dönüştürülmemelidir. Bu bağlamda müzelerde uygulanacak drama çalışmalarında: Uzman müzeciler müze eğitimcileriyle işbirliği yaparak drama programlarını saptmalı ve planlamalıdır. Senaryo öğretici grup tarafından yazılmalıdır. Belirlenen programlar çerçevesinde uygulamayı yaptıracak drama öğretmeni yönlendirilmelidir.

2.1.7. Kurslar

Müzelerde, öğretme - öğrenme etkinlikleri içinde yer alan kurslar, belirli konuların ele alınıp, çalışıldığı; belirli dönemlerde düzenlenen "sürelili" çalışmalardır.

Amacı, belirlenen konularda katılanlara bilgi - beceri kazandırmak, öğrenilen bilgilerin kullanılması ve pekiştirilmesini sağlamaktır.

Müzelerde, saptanan amaç ve içeriğe göre, değişik yaş grupları ile öğretmenler ve eğitimcilerin katılacağı kurslar düzenlenir. Bu kurslar, atölye çalışmalarından amaç ve içerik açısından farklıdır. Kurslar, müze bağlamında bilgi, beceri kazandırma ve finans kaynağı olarak değerlendirilebilirler.

Müzelerde:

- Değişik yaş gruplarından katılımcılar için seçilmiş konular ve müze nesnelere bağlamında bilgi kazandırmak amacıyla,

- Müze nesnelere bağlamında beceri geliştirmek amacıyla, düzenlenen kurslar, katılanlara eğitim vermelerinin yanısıra; ücretli olarak düzenlenirken müzelere gelir kaynağı oluştururlar.

Müze öğretim etkinlikleri içinde görev alan öğretmen, rehber, atölye eğitimcileri ve gönüllülerin eğitimi amacıyla, müze eğitimcisi veya eğitim birimleri tarafından kurslar düzenlenir.

Müze nesnelere korunması bağlamında "konservasyon ve restorasyon" çalışmalarına yönelik olarak, eğitici kurslar da gerçekleştirilebilir.

Bunlar dışında, uzman müzecilerin bilgi alış - veriş ve müze personelinin çeşitli konularda gelişimi için "hizmet içi eğitim" kursları da düzenlenebilir.

2.1.8. Görsel-İşitsel Yöntem

Hareketli ve sesli görüntüleri gözleyerek öğrenme durumları: başkalarının yardımı ile göz ve kulağı etkileyen yaşantıları edinme yöntemidir. Öğrenme yönünden, yaş, sosyal çevre ve zeka düzeyi oranında etkili olan bir yöntemdir. Bu nedenle eğitim programlarında kullanılacak film ya da televizyon programlarının konularını hedefe yönelik seçmeye, özen gösterilmelidir. Bu program izlencelerinin ardından öğrenenler, bunların soyutlamalarını giderecek etkinliklere yönlendirilmelidir (Çilenti, 1984: 72-74).

Müze eğitiminde uygulanan görsel-ışitsel yöntem, televizyon ve sinevizyon (hareketli film) kullanımı ile gerçekleştirildiği gibi; son yıllardaki teknolojik gelişmeler sonucu: Videovizyon, multivizyon gösterileri ve

panorama, cyclorama, spheric projection gibi etkin sistemlerden yararlanmaktadır.

- **Televizyon:**

Müze eğitiminde televizyon kullanımı, müzedeki nesne ve nesne ile bağlantılı olgu hakkında ve çeşitli amaçlarla hazırlanacak televizyon programlarının uygulanması tekniğidir.

Televizyon yayınları; canlı yayınlar, önceden çekilen filimlerin TV'de yayını, video-type ile yayın ve kapalı devre yayın olarak gerçekleştirilir.

Müze eğitiminde televizyon kullanımının yararları:

- Müzede sergilenen nesne veya nesne ile bağlantılı olay, sesli ve görüntülü verildiği için ilgi çekicidir,
- İzlenmeden sonra izleyenleri etkinliğe yönlerdirir,
- Değişik yaş gruplarına hitabeder,
- Müzede, okulda veya başka ortamlarda uygulanabilen yaygın eğitim biçimidir.

Yöntemin güçlükleri:

- Değişik yaş ve düzeydeki kişilere uygun televizyon programları hazırlamak, zaman alıcı ve masraflıdır,
- Televizyon programları, doğru ve denetimli hazırlanmazsa yanlış bilgi ve kavram oluşturur,
- TV sisteminin kurulması ve izlenmesi için müzelerde uygun ortamların hazırlanması gereklidir.

- **Sinevizyon (Hareketli film):**

"Hareketli film", gerçek olgu ve olayların görüntülerini istenen amaca göre soyutlanmış ve değiştirilmiş olarak verir (Çilenti, 1984: 76).

Müzelerde değişik amaçlarla sinevizyon kullanımına olanak sağlanır. Nesnelere ve olguları içeren belgesel nitelikte; müzedeki bir bölüm veya nesne / nesne grubunun işlev ve yapımlarını açıklayan konulu ve öğretici nitelikte; müze, müzedeki bir bölüm, nesne grubu veya özel bir

nesneyi tanıtıcı nitelikte; müzeyi ve geçici sergileri duyurmak amacıyla hazırlanan reklam filmleri kullanılır.

Yöntemin yararları:

- Nesnelere, olgu ve olayları, gerçek hareket ve sesleriyle sunar,
- Gözün alığı sınırını aşan boyutlardaki, nesnelere ait ayrıntıların algılanmasında kolaylık sağlar,
- Nesne ve olgunun amaca uygun biçimde çekilmiş görüntüsünü verir,
- Müze, okul gibi ortamlara taşınamayan nesne ve olgunun kolay gözlenmesini sağlar,
- Olayların canlandırılmasının sağlar,
- Yeni tutum ve inançların gelişmesini ve eskilerin değişmesini sağlar.

Müze uygulamalarında sinevizyonun ekonomik ve teknik sakıncaları olabileceği gibi; yanlış algılamalara ve izlenimlere neden olabilecek içerik sorunları da olabilir.

• **Videovizyon:**

Televizyon programlarının video-teyplere kaydedilip, istendiğinde yeniden izlenebilmesi tekniği, müze eğitiminde kullanıma olanak sağlar.

• **Multivizyon:**

Belli sayıda slaytı teknolojik donanımla, aynı anda ve ard arda perde-de izlenme olanağı sağlayan ve mesaj içeren bir uygulamadır. Son yıllarda müze ve geçici sergiler bağlamında müze eğitiminde yer almaktadır. Belli bir senaryoya göre hazırlanan multivizyon programları; tanıtma, güdüleme ve pekiştirme isteği uyandırmaya yönelik uygulamalardır.

Son yıllarda müze bağlamında olayların ve ona bağlı nesnelere algılanması ve vurgulanmasında görsel - işitsel anlatımın çekiciliği nedeniyle *panoramic*, *cycyloramic*, *spheric* uygulama teknikleri ile eğitimde etkin sistemlerden yararlanılmaktadır.

- **Panorama:**

Bir olayın, olgunun anlatımı için uzun panoramik sergilemenin, görsel-işitsel yöntemle bütünleştiği bir sistemdir.

- **Cyclorama:**

Bir olayın, olgunun anlatımında silindir biçiminde bir yapıdan yararlanılarak hazırlanarak sergilemenin, görsel-işitsel yöntemlerle bütünleştiği bir sistemdir. Bu sergilemelerde, sözel anlatım dışında, ses efektleri de yer almaktadır.

- **Spheric projection:**

Küresel bir ortamda düzenlenen sergilemelerde, model, maket, interaktif donanımlar ve görsel-işitsel yöntem yardımıyla eğitimin gerçekleştirildiği alanlardaki uygulamalardır.

Bu son üç sistemin program ve tasarımında konu seçimi, konunun işlenmesi ve uygulanması konusunda saptanan yöntem ve materyallerle teknolojik unsurlar, gözlemler sonucu açıklanmıştır (Eralp, 1995: 31-33).

2.1.9. Bilgisayar Destekli Eğitim

Öğretimin araçlarla desteklenmesinden hareketle, bilgisayar destekli eğitim de müze eğitiminde uygulanan bir yöntemdir. Amaç, öğretimin geliştirilmesi, öğretimin etkinlikle sürdürülmesidir. Toplumların hızla gelişmesi sonucu bireyin ve toplumun beklenti ve istekleri artmaktadır. Teknolojik gelişmeler, eğitimin nitelik ve niceliğini arttırmada etkili olmaktadır. Buna koşut olarak öğretim araç-gereçleri de geliştirilmektedir. Bu bağlamda bilgisayar da müze eğitimlerinde yer almaktadır. Bilgisayar aracılığıyla yapılan eğitimin en belirgin özelliği, öğretimin bireyselleştirilmesidir.* Böylece öğrenimin

* Bireyselleştirilmiş, kendi kendine öğrenme-öğretme yöntemi "programlı öğretim" olarak tanımlanmaktadır (Hızal, 1983: 114). Programlı öğretimin etkili, kontrollü ve uyarlanmış olması için: Öğretilecek içerik küçük ünitelere ayrılarak öğretim ve öğrenim etkinlikleri adım adım gerçekleştirilmektedir (Pocztar, 1977: 50-51).

vurgulanması sağlanmakta ve öğrenen, öğretim sürecinin merkezi konumuna gelmektedir.

Bilginin kazanımı açısından bilgisayar destekli eğitimin yararları:

- Öğrenilen nesneyle etkin etkileşim sağlar,
- Sorulara yanıt verme ve sonuç hakkında anında geri-bildirim iletilmesi sonucu pekiştirici ve güdüleyici mesajlar verir
- Öğrenimin bireyselleşmesi ile, öğrenme hızına göre bireysel nitelik ve başarı kazandırır. Tekrar olanağı sağlar.

Yöntemin sınırlılıkları:

Konunun, küçük ünitelere bölünmesi senteze varmakta güçlük yaratır. Bilgisayar sistemi donanımının maliyetinin yüksek olması ve bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişmelerin sürekli izlenmesi gerekliliği, bu yöntemin sakıncalarını oluşturur.

Belirli bir konuyu belirli bir öğrenci düzeyine göre programlamak, bilgisayarla öğrenimin önemli yönüdür.

Müze koleksiyonlarını kapsayan konular, müzeci ve eğitimci ile bilgisayar programcılarının ortak çalışmaları ile programlanabilir. Bu çalışmalarda bilgisayar öğretim programlarının temel ilkeleri göz önünde bulundurulur (Cüceloğlu, 1991:166-167).

1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde müze ortamına "interactiv" bir çevre olarak ziyaretçilerin nasıl öğrendiğinin araştırılması sırasında eğitici teknoloji ile ilgilenilmiş, bunu sonucu bilgisayar kullanımı üzerinde durulmuş ancak "ziyaretçilerin farklı amaçları olabileceği göz ardı edilmiş" olduğu saptanmıştır. Ayrıca eğitimci ve bilgisayarlıların saptamalarıyla; bilgisayarlar yardımıyla ziyaretçilerin ilgisini çekmenin kolay olduğu, ama bilgisayarın müze nesnesi dışında bir araç olduğu için salt müze nesnesi adına yapılacak bir programın müzenin işlevi adına sakınca yaratacağı belirtilmiştir. O nedenle bilgisayarların sanatla ilgili müzelerde kullanımının sınırlı olması önerilmiştir (Belcher, 1991: 200).

2.1.10. Sergileme

Gerçekleri veya modellerini gözleyerek öğrenme durumlarından biri de sergileme yoluyla edinilen yaşantılardır. Öğretim ve öğrenim etkinliklerinin başarılı olması için, sergileme bağlamında konulara yaklaşım ve tematik bağlantılar dolayısıyla nesnelere tanıma, işlevlerini, yapımlarını bilme önem taşımaktadır. O nedenle sergilemeler yoluyla edinilecek yaşantılarda: gerçek nesnelere kadar, modeller, maketler, görsel, işitsel, görsel-işitsel, grafik materyaller ve sergileme alanları, sergi tasarımları, sergi salonlarının asal ve destek donanımları etkin rol oynarlar. Bu etkenlerin sonucu, sergilemeler tüm eğitim araç-gereçlerinin kullanıldığı bir yöntemdir.

Biçim açısından değerlendirdiğimizde: müzelerde gerçekleştirilen **sürekli sergilemeler** dışında; belirli süreler için tasarlanan **geçici / süreli**; konu ve nitelikli nesne bağlamında **özel (medyatik)**; farklı yerlerde sergilenmek üzere tasarlanan **gezici / dönüşümlü**; taşınabilir nitelikli tasarımlarla gerçekleştirilen **valizli / sandıklı**; taşıma biçimlerinden yola çıkılarak tasarlanan ve taşıtlarla örtüşen **hareketli** (müze kamyonu / müze treni gibi); nesnelere ödünç olarak verildiği **ödünç sergiler**, müze ve koleksiyonları bağlamında öğretim - öğrenim etkinliklerinde yararlı uygulamalardır (Belcher, 1991: 44-57).

Biçim dışında serginin kavramı ile ilişkili, kişinin duygu ve deneyimlerine yönelen; sanatsal, duygusal, öğretici (didaktik) ve eğlendirici sergilemeler, ziyaretçilerin müze yaşantılarında rol oynar. Bu çerçevede: Ziyaretçiler için etkinlik düzenleyen **etkileşimsel**; ziyaretçi yaklaşımlarına yanıt veren **yanıtsal**; hareketli **dinamik**; belli bir sistem içindeki **sistemik** ve nesne ve tema yaklaşımıyla **tematik**; bireysel katılımıyla gerçekleştirilen **katılımcı** sergilemeler (Belcher, 1991: 65-66) düzenlenmektedir.

Sergilemenin amacının izleyicisinde bir değişim yaratmak olduğu düşünülürse, içeriği, bilgi düzeyi ve anlatım biçiminin, ziyaretçilerin yaşları, eğitim düzeyleri, deneyimleri ve sosyo-ekonomik durumları ile dengeli bir biçimde düzenlenmelidir.

Bahsedilen nedenlerle sergilemeyi hazırlayacak uzman müzeci / küratörün, kendi konuları dışında başka disiplinlerin uzmanları ile yani **eğitim**

teknolojisi ile sergileme ve materyal tasarımları konularında uzmanlaşmış kişilerle işbirliği yapmaları gerekmektedir.

Değişik disiplinlerden uzmanlarla yapılacak işbirliğiyle hazırlanacak sergilemeler, müze eğitimini amacına ulaştırabilir. Aksi halde sergilemeler, eğitim amacından uzaklaşmış vitrin gösterileri halini alacak; bu da emek ve paranın boşa harcanmasına neden olacaktır

Sergilemede tasarım, üç boyutlu alanın tamamının kullanımı olarak planlanmaktadır. Planlamada ilgili bölümleri saptamak, nesnelerin sergilenmesi, izleyicilerin rahat dolanımı ve bazı yardımcı eğitim materyali için yeterli kullanım alanları yaratmak; sergilemenin teknik donanımının sağlanması için korumacı ve estetik yaklaşım önem taşımaktadır.

Bunun dışında nesnelerin sergileme alanı içindeki yerleri ve sayıları, hazırlanan sergileme senaryosuna uygun bir düzen içinde olmalıdır. Aksi halde düzensizlik / dengesizlik izleyicide kavram kargaşası yaratır.

Sergilemelerde, ana malzeme nesnedir. *"İçinde nesne olmıyan bir müze sergisi yakışıksızdır ve onun varolma nedeni de şüphelidir"* (Velarde, 1988: 90). Yayınlardaki kolayca okunabilen bilgilerden derlenen, sadece sözel ve görsel sembollerle hazırlanmış sergilemeler ziyaretçinin ilgisini çekemez.

Sergilemede yer alacak nesnelerin boyutlarına ve niteliklerine koşut olarak sergileme alan ve donanımları tasarlanmalıdır. Nesnelere vitrinler içine doldurarak ya da podyumlar üzerine koyarak yapılan düzenlemenin, sergileme olmadığı; bu düzenlerin açık depo görüntüleri ya da amaçsız sunular olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

Sergilemede nesnelere sunulurken izleyenlerin, fiziksel gereksinimlerine de özen gösterilmelidir. Nesne, yardımcı materyal ve sergileme donanımlarının tasarımında renk, ışık / aydınlatma, standart sergileme boyutlarının etkileri ve izleyicinin dinlenme gereksinimi göz ardı edilmemelidir.

Müzelerde genel sergilemeler dışında müze yaşantısı kazandırmak amacıyla, çocuklar için hazırlanmış **çocuk bölümleri** ve **özürlüler** için hazırlanmış sergilemeler yer almalıdır. Ya da özel **çocuk müzeleri** hazırlan-

malıdır. Özel sergileme yöntemleri ve teknolojileri gerektiren bu gruplar, ayrı bir araştırmanın kapsamına girmektedir.

2.2. Müze Eğitiminde Yardımcı Materyal

Müze eğitiminde kullanılacak yardımcı materyal, öğrenme ve iletişim alanındaki araştırmaların verilerine uyularak hazırlandıklarından müze eğitimine katkıları çoktur. Müze eğitiminde yardımcı materyal olarak yer alacak araç-gerecin, sistem bütünlüğü içinde kullanıldığı zaman, öğretme-öğrenme etkinliklerini güçleştiren engellerin ortadan kaldırılabileceği, etkili öğrenmenin oluşacağı fikri benimsenmektedir. Müzede kullanılacak yardımcı materyal hazırlanmasında amaç ve konu seçimi, uygulanacak yaş gruplarının nitelik ve beceri düzeyleri, tasarım özellikleri ve üretim maliyeti konularına önem verilmeli, özen gösterilmelidir. Materyalin kullanımında belli bir ön çalışma olmadan, yalnız elde bulunduğu için kullanılması sakınca yaratır. Ayrıca, materyalin kullanımı kolay, gerçekten eğitim amacı ile hazırlanmış olmasına özen gösterilmelidir. Ticari amaçlarla geliştirilmiş araç ve gereçlerin eğitimde kullanılmasının güçlükler doğuracağı, beklenen yararı sağlayamayacağı akıldan çıkarılmamalıdır (Hızal, 1983: 77).

2.2.1. Model, Replika, Maket

Müzedeki nesnelere aynı, ya da başka bir maddeden yapılmış örnekleri, yardımcı eğitim materyali olarak müze veya okul eğitimlerinde kullanılır. Genellikle **model** adı altında toplanan materyal, oluşum biçimlerine göre **model**, **replika**, **maket** olarak tanımlanırlar. Müzelerde kullanımları uygun ve eğitici olduğu kadar; müzelerin kimlik kaybına neden olacak sakıncalar da yaratabilir. Bu nedenle kullanımları, amaca uygun ve kısıtlı olmalıdır.

Bu tip materyalin eğitime katkısı:

- Duyu organlarının algı sınırını aşan büyük ya da küçük cisimlerin algılanabilmesini sağlar,

- Yanına yaklaşılamayan veya zaman ve uzaklık yönünden ulaşılamayan araç, cisim, olgu ve olayların incelenebilmesini sağlar,
- Karmaşık yapıyı basitleştirir ve soyut tasarı ve kavramların açıklanmasını sağlar (Çilenti, 1984: 64).

- **Modeller:**

Nesnelerin aynı ya da başka bir maddeden yapılmış örnekleridir. Eğitsel materyal olarak yaratıcı kullanıma olanak sağlarlar. Değişik gereksinimleri karşılamak üzere çeşitli modeller üretilmiştir. Özgün nesneden büyük veya küçük olarak üretilmiş **ölçek modeller** algılama kolaylığı sağlar. **Hareket kazandırılmış modeller** ziyaretçilerin en çok ilgisini çeken modellerdir. **Kesit modeller**, dış cephenin içindeki tasarımı ve dokuyu yansıtır.

- **Replika:**

Nesnelerin birebir kopyalarına replika adı verilmektedir. Bunlar izleyici üzerinde tam bir imaj yaratmaktadır.

Müzelerde bir geçici sergi bağlamında, konunun önemli örneklerini göstermek gerektiğinde, sağlanması güç olan eserin replikası kullanılabilir. 19.yüzyılın sonunda pekçok müze ve sanat okulunda desen eğitimi amacıyla dünyanın ünlü heykellerinin replikaları yer almıştır (Belcher, 1991: 140).

Günümüzde müzenin nadir eserlerini korumak amacıyla, replikaların sergilenmesine olanak tanınmaktadır; ancak kopya kullanıldığı belirtilmelidir.

- **Maket:**

Bir yapının tümünün veya bir bölümünün belirli bir ölçekte küçültülmüş modelidir. Geniş çevre ve karmaşık arkeolojik ve etnografik yapıların öğrenilmesinde etkin bir materyaldir.

Doğal ortamlarda gösterilmesi başka biçimde mümkün olmayan nesnelerin temsil edilmesi de, bu tip materyaller kullanılarak canlandırılabilir.

Bu bağlamda, eldeki arkeolojik malzemenin bir bütün şeklinde yaratılmasında **rekonstrüksiyon** tekniği önem taşımaktadır. Burada arkeolojik parçanın yeri gösterilmek için maket / model yapı kullanılabilir.

Çevresel bir vizyon oluşturmak, kavram yaratmak için tüm çevrenin yaratılmasına gereksinim vardır. Bu tip **diorama** sunularında doğal hayata ait çevre veya yaşanan yerler örneklenebilir. Gerçeğin temsilini yapmak için hazırlanacak doğa örneklerinde, *taxidermy* (içini doldurma) tekniği ile pekçok hayvan iyi birer model oluştururlar.

Modeller, maketler aracılığıyla **canlandırma** yapılarak, film seti gibi ortamlar yaratılabilir. Bir oda, bir ev, sokak veya bir köyün yaratılması gibi mekân yaratmada başarı sağlanabildiği gibi; dikkatli, özenli, doğrulukla yapılmadığında Hollywood ve Disneyland karışımı canlandırmalar, gerçekliği iletme amacından uzaklaştıracak sorunlar doğurabilir. Doğru düzenlendiğinde, özgün rekonstrüksiyonlar, ziyaretçiye farklı bir kültürü sunarak önemli bir eğitim aracı olurlar (Belcher, 1991: 139).

2.2.2. Görsel-İşitsel Materyal

Görsel-ışitsel (audio-visual) materyal başlığı altında tanımlanan gereçlerle, müze eğitiminde değişik sunumlar gerçekleştirilir.

Film, video-band, TV, video-type gibi araç-gereçlerle okul ve müze programlarında görsel-ışitsel eğitim yönteminden yararlanılarak eğitime katkı sağlanır. Müze koleksiyonlarından seçilmiş nesnelere tanıtıcı veya belli konulu belgesel nitelikli ve kavramsal bilgi sağlayan film ve video-bantlar hazırlanır. Bunlar müze programı çerçevesinde gösterilir. Bu materyalle sunulacak bilginin ulaştırılacağı ziyaretçi grubunun niteliği göz önünde bulundurularak, süre iyi ayarlanmalıdır; ayrıca sunu, ziyaretçinin rahat izleyebileceği bir ortamda gerçekleştirilmelidir.

Materyallerin ucuz ve kolay çoğaltılabilmesi ve kolayca tekrarlanan otomatik olanaklar sunması ile çok sayıda ziyaretçiyle iletişim kurularak interaktif sunum sağlanmaktadır.

Ayrıca, geçici sergi tanıtım ve reklamlarında da görsel-işitsel materyallerden yararlanır.

2.2.3. Bilgisayar Yazılımı ve Donanımı

Müze eğitimlerinde destek olacak bilgisayar sistemleri için uygun ortam ve donanım gereklidir. Müze konularına göre hazırlanmış bilgisayar programlarından, belirli tuşlar aracılığıyla ya da ekrana dokunularak yararlanır. Her konu sonunda sorular ve seçenekli yanıtlar vardır. Yanlış seçenek seçilirse, konu ile ilgili açıklama tekrar ekrana gelir. Doğru seçenek sonunda, olumlu mesaj verilir. Bu maksatla disket, CD Rom gibi çeşitli software türleri kullanılabilir. Müzelerin internet ile bağlantı kurması da bu konuda yardımcı olabilir. Müze eğitim materyalleri içinde pahalı teknolojik donanım gerektiren ve ayrıntılı programlar sunan bilgisayarlar, nesne bağlamında kaldığı zaman, müze işlevi adına bilgi kaybına neden olabilir. Eğitimi adım adım kazandırmasına karşın, senteze ulaşmada sakınca yaratan bu gereçler, sürekli artan ve değişen teknolojileri ile kullanımları, yüksek maliyetleri yüzünden yaygın olamayan müze eğitim materyalleridir.

2.2.4. Görsel Materyal

Fotoğraf, Slayt

Eğitimde hareketsiz görüntüleri gözleyerek öğrenme durumlarında fotoğraf, slayt, tepegöz saydamı gibi görsel materyallerden yararlanır.

Müze eğitiminde, okul ve müze programlarında sıklıkla kullanılması gerekli materyal, görsel materyaldir.

• Fotoğraf:

Müze eğitiminde en çok kullanılan ve gerçeğin yerini tutabilen ucuz bir materyaldir. Fotoğraf, sergilenen nesnenin görülmeyen parçası, deseni hakkında görsel bilgi sağlar. Nesnenin değişik boyutları veya buluntunun yeri ve çevresi hakkında bilgi edinilmesine yardımcı olur.

Ayrıca, müzelerdeki eğitim çalışmaları içinde **ara-bul / koleksiyon avı** uygulamalarında fotoğraftan yararlanılır. Fotoğraflar yardımıyla müzedeki nesneye ulaşılır, orada anlatım gerçekleştirilir.

- **Slayt**

Müzelerde veya müze dışında düzenlenen konferanslar, slaytlarla desteklenerek daha etkin hale getirilir.

Slayt kullanımı, müze gezileri öncesinde ön bilgilendirmede katkı sağlar. Müze gezisi sonrasında TV odalarında izlenen slayt gösterileri, bilgiyi pekiştirici görev üstlenir.

2.2.5. İşitsel Materyal

Sesli Rehber, Otomatik Rehber

İletilen sesleri dinleyerek öğrenmede; radyo, kaset, disk ve bunların kullanımını sağlayan araçlar kullanılır.

Müze eğitiminde işitsel materyal olarak kullanılan, **sesli rehber (audio-guide)** ve **otomatik rehber** donanımları, ziyaretçilere, müze gezileri sırasında büyük kolaylık ve yarar sağlar.

Müzedeki görsel malzemeyi destekleyecek bilgilerin kaydedildiği ve değişik dillerde hazırlanan bu materyaller aracılığıyla, müze eğitimi hedeflenen başarıya ulaşabilir.

- **Sesli Rehber (audio-guide):**

Ses kasetleri, kasetçalar ve kulaklık aracılığıyla, kişisel olarak kullanılan sesli rehberler, müze gezilerinde koleksiyonlardan seçilmiş nesnelere hakkında açıklama veren ve müzede o nesnelere ulaştıracak yönlendirmeyi yapan ses kaydedilmiş materyallerdir. Değişik dillerde programlanmaları ve sağladığı kolaylık nedeniyle müze gezilerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmelere koşut olarak gelişmektedirler. Belli bir ücret karşılığında kullanılabilirler.

- **Otomatik Rehber:**

Müzedeki nesne ya da konu bağlamında işitsel bilgiyi, otomatik programlanarak aktaran materyallerdir. Sergileme alanı içinde, uygun bir yere konmuş sabit donanımlardır. Birkaç dilde hazırlanmış sesli programlar, ziyaretçilere belli bir süre içinde ve belli bir ücret karşılığında sunulur.

2.2.6. Grafik Materyal Bilgi Panoları

Eğitici öğretme-öğrenme kaynakları oluşturabilmek için önemli materyallerden biri de grafik gereçlerdir. Bu gereçler, aktarılan bilginin anlaşılması ve bellekte uzun süre saklanmasına yardımcı olmak amacıyla hazırlanırlar.

Müzelerde kullanılan grafik gereçler, gözleyerek öğrenme durumlarında en çok kullanılan yardımcı materyallerdir. Bu gereçler, müzede yer alan nesnelere ve konular hakkında açıklayıcı bilgi aktaran bilgi panoları olarak ele alınmaktadır.*

- **Bilgi Panoları:**

Müzedeki nesne ve konularla ilgili yazılı açıklamalı bilgi sunmasının yanısıra; harita, plan, kroki, şema, grafik, diyagram, kesit, resim, desen gibi soyut görsel semboller ve de fotoğraf içerirler.

Bu yolla müze ziyaretçilerine iletilecek eğitsel mesajın, kolaylıkla ve etkili biçimde sunulmasına yardımcı olmaktadır.

Bilgi panoları hazırlanırken, uzman müzeci, eğitimci ve grafik tasarımcının işbirliği yapmaları gerekmektedir. Bu işbirliği içinde: müzedeki hangi nesne ve konular için ne tür grafik gereçlere gereksinim olduğu ve bu pano bilgilerinin saptanan hedef kitleye göre ne nitelikte olması gerektiğini; sözel ve soyut görsel sembollerin nasıl tasarlanması gerektiğini tartışıp, grafik gerecin ortaya çıkmasını sağlarlar.

* Müze sergilemesi içinde yer alan; güdüleme/yönlendirme yapan grafik gereçler, konumuz dışında değerlendirilmektedir.

Bilgi panolarında karikatürler de yer alabilir. Özellikle genç ziyaretçilerin dikkatini çekmek için, bir konudaki iletişim girişiminde eğlendirmek amacıyla kullanılabilir.

Bilgi panolarının sergileme içinde uygun bir konumda yer alması, ziyaretçiyi önbilgilendirme ve sergilenen nesnelere gölgelememesi açısından önem taşımaktadır.

Müze eğitiminde önemli işlevi olan bilgi panolarının hazırlanmasında, malzeme seçimi ve bağlı olarak ekonomik boyutun gözardı edilmemesi gerekmektedir.

Müze eğitimi ve sosyal çalışmaları bağlamında hazırlanan, etkinlik programlarını içeren afiş, ilan gibi grafik gereçler konumuz dışında değerlendirilmektedir. *

2.2.7. Yazılı Gereçler

Etiket, Müze Rehberi, Katalog, Monografi

Broşür, AI Beni / Hand-out, Öğretmen Rehberi,

Öğretim Yaprağı / Work-sheet

Yazılı gereçler genel anlamda "*bilgi vermek, rehberlik etmek ve öğretilenlerin kontrolüne olanak sağlamak*" gibi üç temel işlevi üstlenmektedir (Hızal, 1983:51).

Müze eğitiminde kullanılan yardımcı materyallerden yazılı gereçler, eğitimin etkinliğini tamamlamak, zenginleştirmek ve yönlendirmek amacı ile hazırlanmaktadır. Yazılı gereçler müze eğitime ön hazırlık yapma ve eğitime ilişkin programların temel kavramları ile özelliklerini ilgililere sunmak üzere hazırlanırlar.

Müze eğitiminde kullanılan yazılı gereçler, öğretme ve öğrenme psikolojisi kuramlarına dayanılarak geliştirilmiş, ancak hazırlanması güç eğitim

* Bu tip afiş, el ilanı gibi etkinlik programı içeren materyaller, müze ile halk arasında iletişim aracı olarak: eğitim ve sosyal etkinliklere ziyaretçi katılımını sağlayarak müzeyi gündemde tutar, finans kaynağı yaratmada rol oynar.

materyalleridir. Değişik yaş grupları ve kesimleri için farklı içerik, nitelik ve düzeyde hazırlanırlar. Temel bilgilendirme, grafik ve fotoğraflarla desteklenme, çeşitli yönlendirme, soru sorup-yanıt alma ilkelerinden hareketle hazırlanan yazılı gereçler, bağımsız öğrenme yeteneğini geliştirme işlevini de yerine getirmektedir. Bu nedenle hazırlanmalarındaki güçlük göz önüne alındığında, yazılı gereçlerin kimileri konunun uzmanı kişiler tarafından; kimileri eğitimi ve konunun uzmanı kişilerin eşgüdümü ile hazırlanır.

Müze eğitiminde kullanılan yazılı gereçler: etiket, kitap, broşür, al-beni (hand-out), öğretmen rehberi, öğretim yaprağı (Work-sheet) olarak tanımlanabilir.

- **Etiket:**

"Etiket'in en önemli görevi, ziyaretçinin anlamasını kolaylaştırmak ve gözlemlediklerine olumlu bir karşılık verebilmesini sağlamaktır" (Belcher, 1991:159).

Müze yazılı gereçleri içinde yer alan etiketin, bir eğitim gereci olarak amacına ulaşmasını sağlamak, onun içeriğiyle ilgilidir.

Günümüzde ziyaretçilerin çoğu çeşitli nedenlerle etiket okumaktadır. Bu nedenle etiketlerin içeriği, yazılan bilginin miktarı ve niteliği, boyutları, malzemesi, yazı biçimi ve puntosu önem kazanmaktadır. Bu anlamda etiketler, müze nesne ve konuları hakkında sıkıcı olmayan açıklamalara yer veren, ancak kısa bilgiler içeren, okunaklı yazım biçimi ile hazırlanmış olmalıdır.

Etiketler, nesnelerin sergilendiği vitrin içinde ya da dışında veya nesneye yakın bir konumda bulunmalıdır. Bulunduğu konum nedeniyle, ziyaretçide yanlış bilgilendirmeye neden olmamalı ve okuma güçlüğü yaratmamalıdır.

Müze bağlamında **kitap** kapsamı içine giren yazılı gereçler, müze rehberi, katalog, monografi adları altında ele alınacaktır.

- **Müze Rehberi:**

Müzei tanıtmak, koleksiyonları hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan yazılı gereçlerden biridir.

Müzenin kuruluşu ve gelişimi hakkında bilgi vermesinin yanısıra, içerdiği koleksiyonların yerel, tarihsel ve sanatsal özellikleri ile seçme nesnelere hakkında genel bilgiler sunan, fotoğraflarla desteklenmiş müze rehberleri, kapsamlı ve dar kapsamlı olarak hazırlanabilirler. Aynı ilkeler doğrultusunda, koleksiyonun bir bölümü için de hazırlanabilir.

Konunun uzmanı bir kişi tarafından hazırlanabileceği gibi, alanlarında uzmanlaşmış kişilerin ekip çalışmaları ile hazırlanması halinde, kaynağın etkisi daha da arttırılmış olur.

Müze rehberleri hazırlanırken, hitap edeceği "yaş ve öğrenim durumu ile ekonomik ve toplumsal düzeydeki" farklı ziyaretçiler düşünülerek, çeşitlendirilmeye gidilmesi göz ardı edilmemelidir.

- **Katalog:**

Müze koleksiyonları ve geçici sergiler bağlamında hazırlanan bilimsel yayınlardır.

Müze koleksiyonlarını kapsayan tüm nesnelere hakkında hazırlanabileceği gibi, koleksiyonun çeşitli konularında da hazırlanabilirler.

Müze koleksiyonları ve geçici sergi koleksiyonlarını kapsayan bu kataloglar, konunun uzmanı bir kişi veya alanlarında uzmanlaşmış bir ekip tarafından hazırlanırlar.

Katalogda, sergilemede yer aldıkları bölüm içinde ele alınan her nesneye, bir katalog no'su verilir. Bunun dışında, nesne hakkında envanter bilgisi, gerekli açıklama, paralel ve benzer örnekleri ve kısa bir kaynakça ile fotoğraf içerir.

Kataloglar, kimi zaman nesnenin yer aldığı bölümler hakkında kısa bir giriş bilgisi ve genel kaynakça da içerirler.

• Monografi:

Müze koleksiyonunda yer alan tek bir nesneyi / eseri tanıtmak için hazırlanmış bilimsel yayınlardır.

• Broşür:

Müze koleksiyonları veya sergilenen nesnelerin yer aldığı bölümler hakkında kısa bilgi veren veya belli bir nesne grubunu tanıtan yazılı gereçlerdendir.

Broşürler, küçük kitapçıklar veya katlamalı yapraklar biçiminde tasarlanabilirler.

Broşürlerde: Müzenin kısa tarihçesi, nesnelerin yer aldıkları bölümler, koleksiyondan seçilmiş nesneler hakkında kısa bilgiler ve fotoğraflar, müze planı, yayın listesi ve müze hakkında – adres, çalışma gün ve saatleri, giriş ücreti v.s. gibi – bilgiler yer alabilir.

Broşürde yer alacak içeriğin amacı ve sınırları çizilirken; bilinen kavramlardan bilinmeyen kavramlara doğru bir yol izlenmelidir (Hızal, 1983: 87). İçeriğin sunu dili yalın ve öğrenmeyi kolaylaştıracak nitelikte olmalıdır.

Müze broşürlerinin hazırlandığı ilkeler doğrultusunda; "geçici sergileri" tanıtıcı broşürler dışında; müzelerin etkinlik programlarını tanıtmak amacıyla değişik biçimlerde broşürler de hazırlanır.

Broşür hazırlanırken, eğitimci, uzman müzeci ve grafik tasarımcının işbirliği içinde olmaları, bu gereçlerin öğrenme gereksinimlerine uygun ve kullanım kolaylığına yardımcı olacak biçimde tasarlanmasına katkıda bulunur. Aynı broşürde farklı diller kullanılacaksa, ayrı sütun / paragraf ve farklı yazı karakteri kullanılmalıdır.

• AI - beni / Hand out:

Müzede sergilenen nesnelere veya ortamlar hakkında bilgi içeren tek ya da birkaç sayfalık bilgi kağıtlarıdır. İçerdiği yazılı bilgiler dışında, harita,

çizim ve fotoğraflarla desteklenebilir. Salonlarda yer alan bilgi panosuna göre, hazırlanması kolay ve daha ekonomik eğitim materyalleridir.

Müze salonlarında sergilenen nesnelere hakkında içerdiği bilgilerle, değişik dillerde hazırlanabilen bu yazılı gereçler, salonların uygun yerlerinde ziyaretçilerin ücretli veya ücretsiz olarak alabilecekleri bir durumda bulundurulurlar. Bunun dışında aynı materyaller koruyucu bir madde ile kaplanarak, ziyaretçilerin kullandıktan sonra yerine bırakacakları bir durumda da bulundurulurlar.

• **Öğretmen Rehberi:**

Müze gezileri öncesinde öğrencileri yönlendirecek öğretmenin ön bilgiye sahip olması için hazırlanmış broşürlerdir. Bunun dışında müze eğitim servislerince hazırlanmış öğretim yapraklarının kullanımında, öğrencilere aktarılacak ön bilgi ile bu gereçlerin kontrol ve değerlendirilmesi konusunda çalışma yöntemi ve konuya ilişkin bilgilerin sunulmasında öğretmen rehberinden yararlanılır.

Eğitim programlarına göre, müze eğitimcisi tarafından hazırlanacak öğretmen rehberleri, farklı içeriklerde, fotoğraf ve kısa bilgilerle desteklenmiş olarak hazırlanırlar.

• **Öğretim Yaprağı / Work-sheet:**

Öğrencilerin öğretme - öğrenme sürecinde etkin olmalarına katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmaktadır (Hızal, 1983: 50). Tek yaprak, birkaç yaprak veya defter biçiminde tasarlanabilirler.

Belli ilkeler doğrultusunda hazırlanırlar. Ziyaretçinin kendi kendine öğreneceği "programlı öğretim" materyali biçiminde de hazırlanmaları mümkündür. Her öğretim yaprağı veya defteri, bir konuyu içerecek biçimde düzenlenir (Hızal, 1983: 125).

Müze salonlarının dolaşım sırası için konulara karar vermek gereklidir. Konular salonun ana temasını kapsar. Öğretim yapraklarında ana amaç, terim ve kavramların kazandırılmasıdır. Salonlardan seçilmiş nesnelere yönelen-

dirilen öğrenciye, nesnelere hakkında anlatım ve açıklama ile bilgi aktarılır. Bu bilgilere yönelik sorular hazırlanarak bilginin kontrolü sağlanır. Öğrencinin verdiği yanıtı hemen karşılaştırması için, doğru yanıtlar öğretim yaprağının uygun bir yerine yerleştirilebilir.

Öğretim yaprağının sunu dili yalın olmalıdır. Yazılı bilgi dışında plan, fotoğraf, desen ve ilgi çekmek amacıyla karikatür kullanılabilir.

Öğretim yaprağının hazırlanmasında öğrencilerin ilgili konularda ön bilgiye sahip olması ve sorular yardımı ile nesnelere hakkında kavramlar oluşmasında, yaş grubunun nitelik ve beceri düzeyi önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretim yapraklarını kullanma yaşı olarak 10-14 yaş grubu önerilmektedir (Fry, 1986: 220). Müzelerdeki uygulamalarda sınırlı sayıda öğrencinin dolaşımı söz konusu olduğundan, öğretim yapraklarının ona göre tasarlanması, uygulayıcılar için kolaylık sağlar.

Öğretim yaprakları içerik ve yaklaşım olarak çeşitlilik gösterir. Konulara göre kelime bulma, cümle tamamlama, çizim tamamlama benzer ve değişken şekilleri bulma gibi tasarım çeşitliliği öğrenciyi yönlendirir. İyi bir grafik düzenleme ve harf karakteri de eğitime katkı sağlayan unsurlardır (Durbin, 1994: 283).

Tasarım çeşitliliği, değişik yaş grupları için üretilecek örneklerin çoğaltılmasına katkıda bulunur. Öğretim yapraklarının cazip ve maliyetinin düşük olarak hazırlanması da kullanım alanında yaygınlık sağlar.

Öğretim yaprakları, müze eğitimcisi tarafından okulların ders programları ile örtüşecek ve onları zenginleştirecek biçimde hazırlanır. Bu hazırlık ve uygulama aşamasında, sınıf öğretmeni eğitimciye katkıda bulunur.

Öğretim yapraklarının kullanımından sonra, öğretmen tarafından kontrol edilmesi, daha sonra da eğitimci tarafından değerlendirilmesi müze eğitimine yarar sağlayacaktır.

3. ÖRNEKLEME

Müze Eğitimi Uygulaması:
İstanbul Arkeoloji Müzeleri
Taş Eserler Bölümü için
Yazılı Gereçler

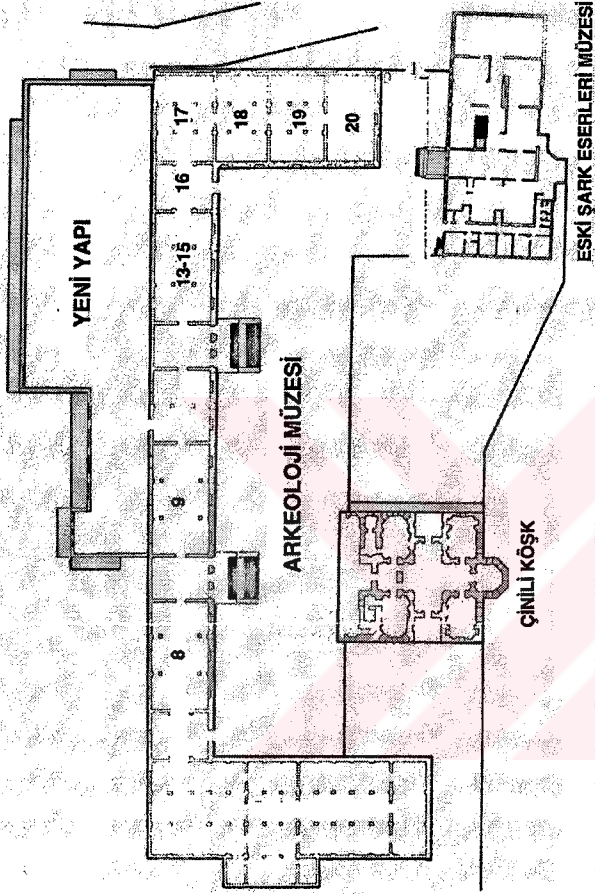

- Broşür (Örnek 1)
İstanbul Arkeoloji Müzeleri
Taş Eserler Bölümü
- Al Beni / Hand out (Örnek 2)
Ağlayan Kadınlar Lahti
- Öğretmen Rehberi (Örnek 3)
İstanbul Arkeoloji Müzesi
Taş Eserler
- Öğretim Yaprakları / Work-sheets (Örnek 4)
Magnesia ad Meandrum ve Tralles Heykelleri
Salonu (iki yaprak)

Hazırlayan : Nazan Atasoy
Grafik Düzen : Yıldız Demiriz
Fotoğraflar : İstanbul Arkeoloji Müzesi

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ

TAŞ ESERLER BÖLÜMÜ

Kısa Bilgiler:
İstanbul Arkeoloji Müzeleri
34400 Sultanahmet, İstanbul
Türkiye
Telefon: (1)(212) 5207740-41

Müze ziyaret saatleri:
Hergün: 9.30 - 17.00
Pazartesi kapalı.

• Müzenin Tarihi:

İstanbul Arkeoloji Müzesi, Türk müzeciliği ve arkeoloji dünyası açısından önem taşıyan Sidon Lahitlerinin sergilenmesi amacıyla inşaa edilmiştir.

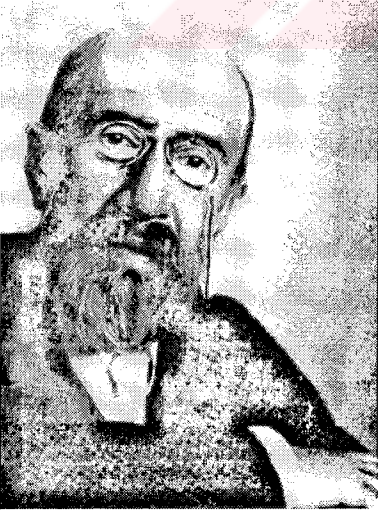
Osmanlı Devleti sınırları içindeki Sidon / Sayda (Lübnan)'da bulunan Krallar Nekropolü (mezarlığı)'nde 1887'de müzeci Osman Hamdi Bey tarafından yapılan kazı sonucu çıkarılan lahitler, İstanbul'a taşınmış ve Çinili Köşk'te sergilenmekte olan diğer eserlerle birlikte, 1891'de

Asar-ı Atika adı ile açılan müzede ziyarete sunulmuştur.

Müzenin mimarı Alexander Vallaury, mimari tasarımında Sidon'da bulunan "Ağlayan Kadınlar Lahti"nden etkilenerek Neo-klasik üslupta bir yapı inşa etmiştir.

Zaman içinde toplanan eserlerin artmasıyla, müzeye 20.yüzyılın başında yan kanatlar eklenmiştir.

Müze, çağdaş sergileme ve yeni bölümler düzenlenmesine olanak sağlayan yeni yapı eklentisiyle 1991'de yeniden ziyarete açılmıştır.

Osman Hamdi Bey

• Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltraşılığı.

Bu salonda sergilenen eserler: Roma İmparatorluğu döneminde çeşitli eyalatlerde üretilmiş ve aynı sınırlar içindeki Osmanlı İmparatorluğu döneminde, İstanbul Arkeoloji Müzesi yöneticilerince toplanmış eserlerdir. Çeşitli tanrı-tanrıça ve kadın-erkek heykelleri sergilenmektedir.

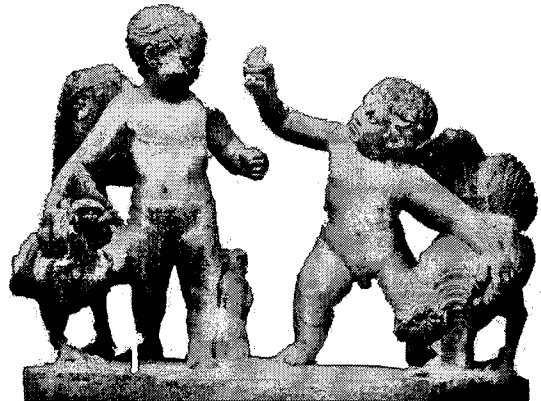
*Tykhe
Bolu-Üskübü,
MS.2. yüzyıl*

Kader tanrıçası betimi. Kentlere bolluk, bereket getirmesi için yapılmış heykellerdir. Giysili heykelin başında şehir surunu simgeleyen bir başlık vardır. Heykel bir elinde meyvalarla dolu bereket boynuzu ve bir çocuk taşımaktadır.

*Horoz Döğüştüren Eroslar
Mermer. Tarsus, MS. 2. yüzyıl.*

Birleşmeyi ve üremeyi simgeleyen, kanatlı çocuk biçiminde tanrı betimi olan Eroslar, çocuk oyunu saflığı içinde gösterilmiştir.

• Roma Devri Anadolu'sunun Üç Mermer Kenti

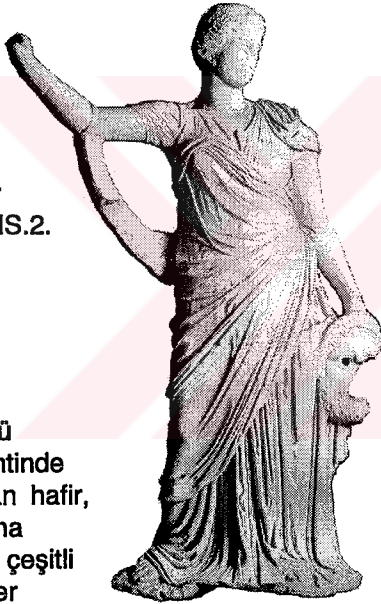
Roma döneminde mimari eserlerin büyükle heykellerle süslenmesi geleneğinin örnekleri, Anadolu'nun üç antik kentinin buluntuları ile sunulmaktadır.

Ephesos

Roma döneminin en zengin kenti Ephesos'daki mimari eserler heykellerle donatılmıştır. Buradaki kazılardan çıkarılan eserler, pekçok müzeye dağılmıştır.

Miletos

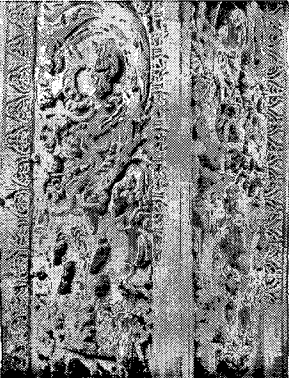
Marcus Aurelius'un karısı İmparatoriçe Faustina'nın yaptırdığı hamama ait Mousa heykelleri önemli bir grup oluşturur. Mousa'lar güzel sanatların birer dalını temsil eden, MS.2. yüzyılda yapılmış heykellerdir.

*Melpomene
Mermer, MS. 2.yüzyıl*

Aphrodisias

Roma döneminin ünlü Aphrodisias antik kentinde uzun yıllar kazı yapan hafir, Prof.Kenan Erim adına düzenlenen salonda, çeşitli dönemlerden heykeller sergilenmektedir. Ünlü Gigantomachy kabartması, Kadın heykelleri ve geç döneme tarihlenen Yargıç heykeli dışında, bezemeli paye yer alır.

*Bezemeli paye
Mermer, MS 2. yüzyıl*

Stadyum hamamına ait mimari parçada, akanthus yapraklarından oluşan kıvrık dal içinde insan ve hayvan betimleri yer almıştır.

• Taş Eserler Bölümü:

19. yüzyılın ortalarından başlayarak, Osmanlı Devleti sınırları içindeki yörelerden gönderilen eserlerin toplanmasıyla gelişen Taş Eserler koleksiyonu, günümüzde tarihsel ve sanatsal özelliklerine göre yeniden düzenlenmiştir.

- Lahit, heykel, büst, mezar ve adak stelleri, kabartma, mimari parça ve kitabelerden oluşan koleksiyon, müzenin alt katında girişin iki yanındaki salonlarda Sidon Kral Nekropolü ve Antik Çağ Heykelticiliği başlıkları altında sergilenmektedir.

Taş Eserler Bölümü aşağıdaki bölümleri içermektedir:

- Sidon Kral Nekropolü (salon 8-9)
- Arkaik Dönem Heykelticiliği (salon 13)
- Anadolu'da Pers Egemenliği (salon 14)
- Attik Mezar Stel ve Kabartmaları (salon 15)
- Hellenistik Dönem Heykeltraşlığı (salon 16)
- Magnesia Ad Meandrum ve Tralles Heykelleri (salon 17)
- Hellenistik ve Hellenistik Etkili Roma Heykeltraşlığı
- Roma Portre Sanatı (salon 18)
- Roma Devri Anadolu'sunun Üç Mermer Kenti: Ephesos, Miletos, Aphrodisias (salon 19)
- Roma İmparatorluk Dönemi Heykelticiliği (salon 20)

• Sidon Kral Nekropolü

Sidon'da rastlantı sonucu bulunan kral nekropolünde 1887 yılında Osman Hamdi Bey tarafından yapılan kazıda çıkarılan lahitler, deniz yoluyla İstanbul'a getirilmiştir. Nekropolde iki grup halinde bulunan lahitler, buldukları gruplar halinde sergilenmektedir. Değişik dönemlere ait lahitler, biçim olarak da çeşitlilik gösterir.

Antropoid (insan biçimi) lahitler, kadın ve erkek olarak işlenmişlerdir. Kime ait oldukları bilinmiyor.

Tabnit'e lahti
Diorite, MÖ. 6.yüzyıl

Sidon kralı Tabnit'e ait lahitin yazıtından iki kez kullanıldığı anlaşılmıştır. İçinden çıkan mumyası da sergilenmektedir.

Likya Lahti
Mermer, MÖ. 5. yüzyıl sonu.

Likya Bölgesinde gelişmiş olan lahit biçiminde olduğundan, bu adla anılır. Av sahneleri ve koruyucu amaçlı mitolojik figürlerle bezemelidir.

Satrap Lahti

Sidon'lu bir Satrap (vali) için yapılmış ve onun hayatından sahneler betimlendiği için o adla anılmaktadır.

• Roma Portre Sanatı

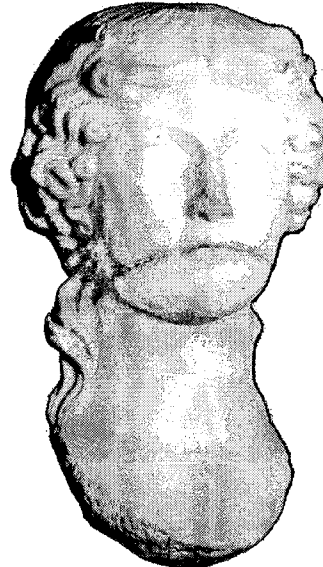
Tarihsel kişileri sonsuzlaştırmak amacıyla başlayan "Roma Portre Sanatı" sevilen bir yontu dalı olmuştur. Yunan heykelinin idealist çizgilerinin yerini; kişinin karakterini yansıtan anlayışta çizgiler almıştır. İmparator ve ailesi için yapılan heykeller dışında, toplumda saygınlık kazanmış kişiler için de tam ve büst biçiminde heykeller yapılmıştır.

İmparator Hadrianus heykeli
Mermer, Girit, MS.2.yüzyıl

Kabartmalı zırhı içindeki imparator, yere düşmüş küçük bir barbarı ezerek gücünü göstermektedir.

Roma dönemi heykelinde giysiler (zırh, toga vs) ve özellikle imparator ailesi kadın portrelerinde görülen saç biçimi çeşitlenmeleri önem taşımaktadır. Bu portrelerle benzerlikleri nedeniyle pek çok heykelin tarihlenmesi sağlanmıştır.

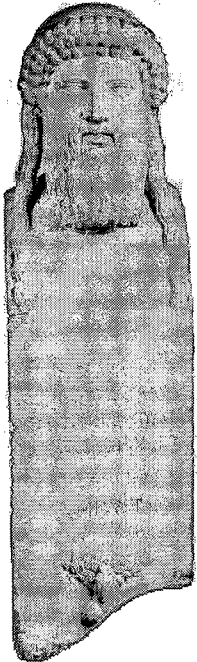
Büyük Agrippina başı
Mermer, Bergama, MS.1.yüzyıl
Roma imparatoriçesine ait büst.

• Hellenistik ve Hellenistik Etkili Roma Heykeltraşlığı

Bazı Hellenistik kralların ölümlerinden sonra Roma devletine bağlanma istekleri sonucu MÖ. 2. yüzyılın 2. yarısından sonra Doğu Akdeniz'de barış yoluyla Romalılaşıma gerçekleşir. Ancak bu yörelerde Hellenistik üslup heykel özellikleri devam eder. Romalılar, bu yörelerdeki, kendilerinden önceki dönem heykellerini kopya ederek; Roma döneminde eski Yunan heykel tip ve özelliklerini yaşatmışlardır. Böylece o dönemin özelliklerini günümüze taşımışlardır.

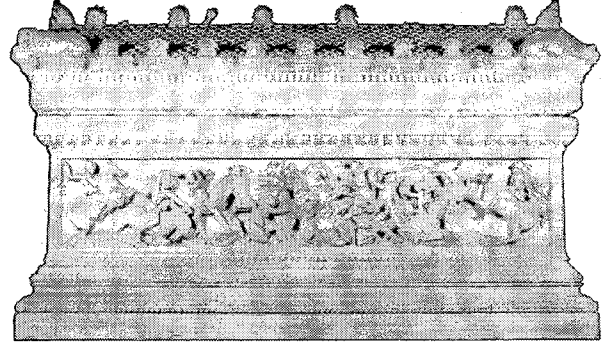
Sappho büstü
Mermer, İzmir.
MS. 2.yüzyıl

Kadın şair Sappho'nun büstü, hellenistik üsluptaki Aphrodite heykelinden etkilenilerek Roma döneminde yapılmış kopyasıdır.

Herme
Mermer, Bergama
MS.2.yüzyıl

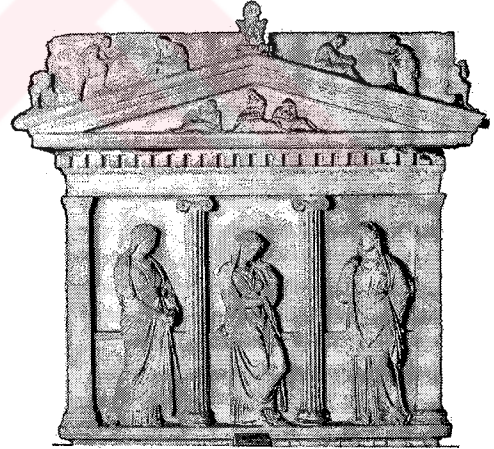
Yolcuların koruyucusu Tanrı Hermes adına yollara dikilen, kutsal kilometre taşı. Bergamada bulunan eser, ünlü heykeltıraş Alkamenes'in Atina'daki eserinin Roma devri kopyası olduğu yazıtından anlaşılmaktadır.

İskender Lahti
Mermer, MÖ.4.yüzyıl sonu

Sidon Kralı Abdalonymos'a aittir. Dört yüzünde İskender'in savaşları betimlendiği için İskender Lahti olarak adlandırılmıştır. Sanduka ve üçgen alınlıklı eğimli kapaktan oluşan lahitin bezemeleri, yüksek kabartma olarak işlenmiştir.

Savaş ve av sahnelerinde görülen doğulu motiflerin, Yunan geleneğinde işlendiği görülür.

Ağlayan Kadınlar Lahti
Mermer, MÖ.4.yüzyıl ortası

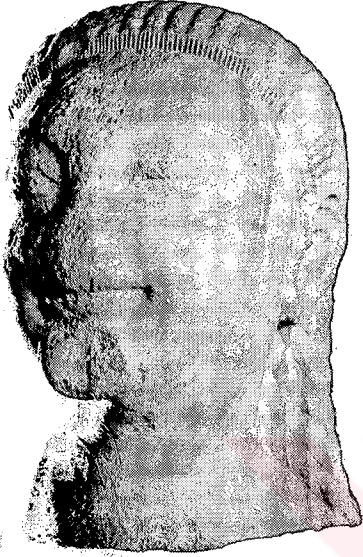
Tapınak-mezar mimarisini lahite işlenmiş olarak bu lahitte görmekteyiz. Üzerinde yer alan onsekiz ağlayan kadın figürü nedeniyle bu adla anılmaktadır. Ayrıca av sahneleri ve cenaze alayı betimleri de işlenmiştir.

Sidon nekropolündeki lahitlerden çıkan mezar buluntuları, vitrinlerde sergilenmektedir.

• **Arkaik Dönem Heykeltraşlığı** (MÖ. 7-6. yüzyıl)

lonya'da ilk kent devletlerinin ve kolonilerinin kurulmasıyla, uygarlık belgeleri de Anadolu'ya yayılmıştır. Bu dönemde ilk kez büyük boy heykel

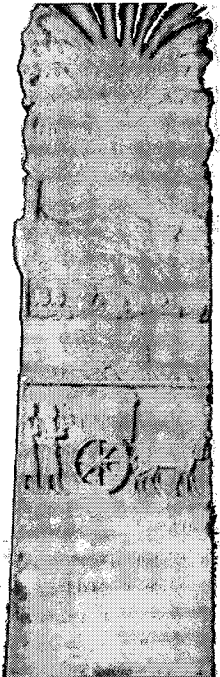
yapılmıştır. Bu döneme özgü frontal duruşlu (iki ayak üzerinde duran beden ağırlığı) Kuros (erkek) ve Kore (kadın) heykelleri yapılmıştır. Ciddi ve sakin ifadeli yüzdeki arkaik gülümseme olarak tanımlanır.

*Kuros başı
Mermer, Samos
MÖ.6.yüzyıl*

• **Anadolu'da Pers Egemenliği** (MÖ. 546-333)

Perslerin Lidya'nın başkenti Sardes'i almasından sonra Anadolu'da 200 yıllık Pers egemenliği sürer. Bu doğu-batı etkileşimiyle Greko-Pers karakterinde ilginç yapıtlar ortaya çıkar.

*Mezar steli Mermer
Daskyleion, MÖ.5.yüzyıl
Üzerinde palmet motifi, cenaze alayı ve Aramice yazıt bulunmaktadır.*

• **Attik Mezar Stel ve Kabartmaları**

(MÖ. 6-5. yüzyıl)
Halk sanatının ürünleri olan steller, tanrılara adak veya mezarlar için yapılmaktaydı. Önemli bir merkez olan Attika'da (Atina yöresi) üretilen stellerde "vedalaşma", "cenaze şöleni" ve "ayakta tek figür" betimleri işlenmiştir.

• **Hellenistik Dönem Heykeltraşlığı** (MÖ. 330-30)

Büyük İskender'in Anadolu'da Persleri yenerek başlattığı döneme Hellenistik dönem denmektedir. Hindistan'a kadar yayılan Büyük İskender imparatorluğu, doğu-batı kültürlerini de kaynaştırmıştır.

Büyük İskender'in ölümünden sonra Hellenistik Krallıklar oluşmuştur. Bunlardan biri de Bergama Krallığı'dır. Bu dönemde belli merkezlerde gelişen heykel okulları içinde Bergama ayrı yer tutar. Bergama heykel okuluna özgü pathetik üslup (heyecanlı, duygulu ifade biçemi), başka merkezlerde de işlenmiştir.

*Büyük İskender başı.
Mermer, Bergama,
MÖ.2.yüzyıl*

• **Magnesia Ad Meandrum ve Tralles Heykelleri**

*Ephebos.
Mermer, Tralles (Aydın)
MÖ.1.yy.sonu - MS.1.yy.başı*

Menderes Manisası ve Aydın, Hellenistik ve Roma dönemlerinin önemli iki antik kentidir. Bergama heykel okuluna özgü pathetik üslup, bu kentlerde yapılan heykellerde de uygulanmıştır. 19. yüzyılın sonunda bu merkezlerdeki kazılardan ele geçen eserler, toplu olarak taş eserler koleksiyonuna katılmıştır.

Tanrı-tanrıça ve toplumsal önem taşıyan kişilere ait heykeller, bu salonda görülmektedir. Baebia, Athena, Sanfeia grubu, Nympe, Karyatid ve Ephebos önemli eserlerdir.

ÖRNEK 1: BROŞÜR

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümünde yapılacak bir gezi sırasında, katılanları pasif gözlemci olmaktan kurtarmak amacıyla hazırlanmıştır.

Ziyaretçileri yönlendirmek, ziyaret sonrasında bilgilerinin pekiştirilmesine ve kalıcı olmasına destek sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

- Bölümler ve eserler hakkında kısa ve genel bilgiler sunulurken; her yaştan öğrenen hedeflenmiş,
- Müzenin kısa tarihçesi verilmiş,
- Bölümler ve seçilmiş eserler hakkındaki kısa bilgiler fotoğraflarla desteklenmiş,
- Gezi kapsamındaki bölümlere yönlendirme açısından, müze planı konmuş ve salon numaraları işlenmiş,
- Kullanım kolaylığı açısından "kitapçık" biçiminde tasarlanmıştır.

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ

TAŞ ESERLER BÖLÜMÜ

• Müzenin Tarihi:

İstanbul Arkeoloji Müzesi, Türk müzeciliği ve arkeoloji dünyası açısından önem taşıyan Sidon Lahitlerinin sergilenmesi amacıyla inşa edilmiştir.

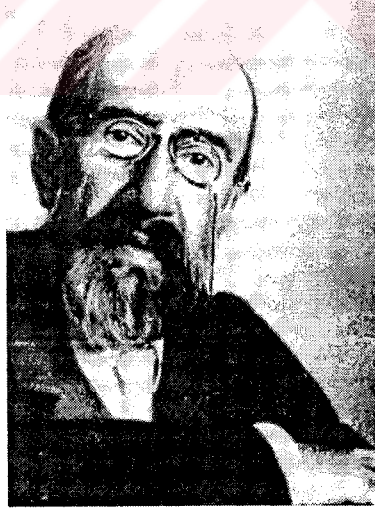
Osmanlı Devleti sınırları içindeki Sidon / Sayda (Lübnan)'da bulunan Krallar Nekropolü (mezarlığı)'nda 1887'de müzeci Osman Hamdi Bey tarafından yapılan kazı sonucu çıkarılan lahitler, İstanbul'a taşınmış ve Çinili Köşk'te sergilenmekte olan diğer eserlerle birlikte, 1891'de

Asar-ı Atika adı ile açılan müzede ziyarete sunulmuştur.

Müzenin mimarı Alexander Vallaury, mimari tasarımında Sidon'da bulunan "Ağlayan Kadınlar Lahti"nden etkilenerek Neo-klasik üslupta bir yapı inşa etmiştir.

Zaman içinde toplanan eserlerin artmasıyla, müzeye 20.yüzyılın başında yan kanatlar eklenmiştir.

Müze, çağdaş sergileme ve yeni bölümler düzenlenmesine olanak sağlayan yeni yapı eklentisiyle 1991'de yeniden ziyarete açılmıştır.

Osman Hamdi Bey

• Taş Eserler Bölümü:

19. yüzyılın ortalarından başlayarak, Osmanlı Devleti sınırları içindeki yörelerden gönderilen eserlerin toplanmasıyla gelişen Taş Eserler koleksiyonu, günümüzde tarihsel ve sanatsal özelliklerine göre yeniden düzenlenmiştir.

Lahit, heykel, büst, mezar ve adak stelleri, kabartma, mimari parça ve kitabelerden oluşan koleksiyon, müzenin alt katında girişin iki yanındaki salonlarda Sidon Kral Nekropolü ve Antik Çağ Heykelciliği başlıkları altında sergilenmektedir.

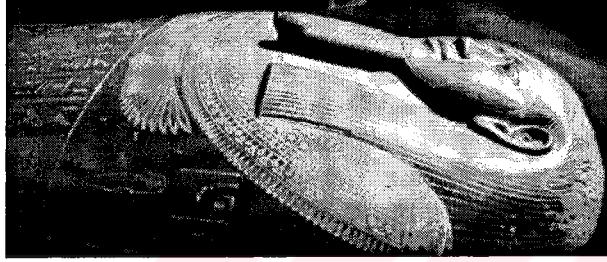
Taş Eserler Bölümü aşağıdaki bölümleri içermektedir:

- Sidon Kral Nekropolü
(salon 8-9)
- Arkaik Dönem Heykelciliği
(salon 13)
- Anadolu'da Pers Egemenliği
(salon 14)
- Attik Mezar Stel ve Kabartmaları
(salon 15)
- Hellenistik Dönem Heykeltraşlığı
(salon 16)
- Magnesia Ad Meandrum ve Tralles Heykelleri
(salon 17)
- Hellenistik ve Hellenistik Etkili Roma Heykeltraşlığı
- Roma Portre Sanatı
(salon 18)
- Roma Devri Anadolu'sunun Üç Mermere Kenti:
Ephesos, Miletos, Aphrodisias
(salon 19)
- Roma İmparatorluk Dönemi Heykelciliği
(salon 20)

• Sidon Kral Nekropolü

Sidon'da rastlantı sonucu bulunan kral nekropolünde 1887 yılında Osman Hamdi Bey tarafından yapılan kazıda çıkarılan lahitler, deniz yoluyla İstanbul'a getirilmiştir. Nekropolde iki grup halinde bulunan lahitler, buldukları gruplar halinde sergilenmektedir. Değişik dönemlere ait lahitler, biçim olarak da çeşitlilik gösterir.

Antropoid (insan biçimi) lahitler, kadın ve erkek olarak işlenmişlerdir. Kime ait oldukları bilinmiyor.

Tabnit lahi
Diorite, MÖ. 6.yüzyıl

Sidon kralı Tabnit'e ait lahitin yazıtından iki kez kullanıldığı anlaşılmıştır. İçinden çıkan mumyası da sergilenmektedir.

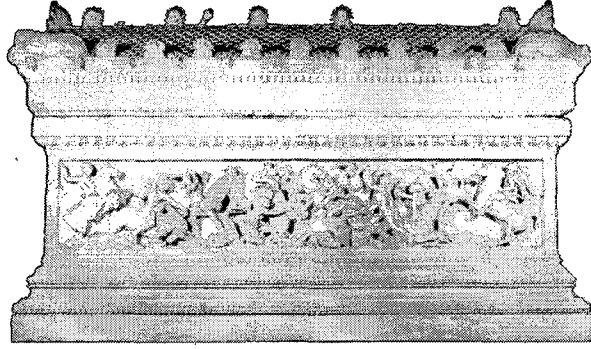
Likya Lahti
Mermer, MÖ. 5. yüzyıl
sonu.

Likya Bölgesinde gelişmiş olan lahit biçiminde olduğundan, bu adla anılır. Av sahneleri ve koruyucu amaçlı mitolojik figürlerle bezemelidir.

Satrap Lahti

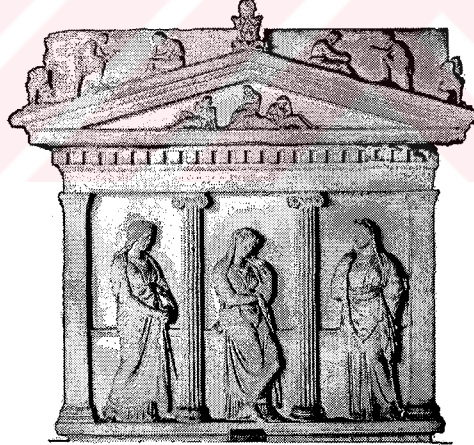
Sidon'lu bir Satrap (vali) için yapılmış ve onun hayatından sahneler betimlendiği için o adla anılmaktadır.

İskender Lahti
Mermer, MÖ.4.yüzyıl sonu

Sidon Kralı Abdalonymos'a aittir. Dört yüzünde İskender'in savaşları betimlendiği için İskender Lahti olarak adlandırılmıştır. Sanduka ve üçgen alınlıklı eğimli kapaktan oluşan lahitin bezemeleri, yüksek kabartma olarak işlenmiştir.

Savaş ve av sahnelerinde görülen doğulu motiflerin, Yunan geleneğinde işlendiği görülür.

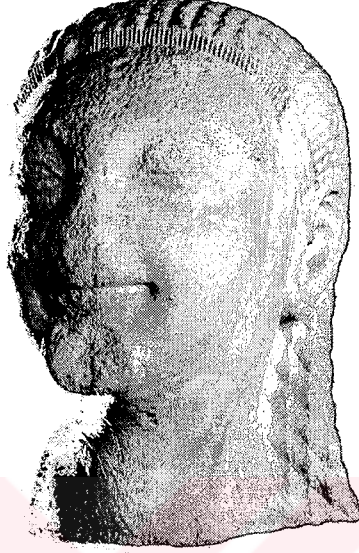

Ağlayan Kadınlar Lahti
Mermer, MÖ.4.yüzyıl ortası

Tapınak-mezar mimarisini lahite işlenmiş olarak bu lahitte görmekteyiz. Üzerinde yer alan onsekiz ağlayan kadın figürü nedeniyle bu adla anılmaktadır. Ayrıca av sahneleri ve cenaze alayı betimleri de işlenmiştir.

Sidon nekropolündeki lahitlerden çıkan mezar buluntuları, vitrinlerde sergilenmektedir.

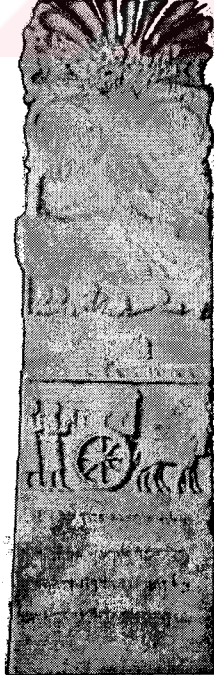
• **Arkaik Dönem Heykeltıraşlığı** (MÖ. 7-6. yüzyıl)
İonya'da ilk kent devletlerinin ve kolonilerinin kurulmasıyla, uygarlık belgeleri de Anadolu'ya yayılmıştır. Bu dönemde ilk kez büyük boy heykel yapılmıştır. Bu döneme özgü frontal duruşlu (iki

ayak üzerinde duran beden ağırlığı) Kuros (erkek) ve Kore (kadın) heykelleri yapılmıştır. Ciddi ve sakin ifadeli yüzdeki gülümseme arkaik gülüş olarak tanımlanır.

*Kuros başı
Mermer, Samos
MÖ.6.yüzyıl*

Anadolu'da Pers Egemenliği (MÖ. 546-333)
Perslerin Lidya'nın başkenti Sardes'i almasından sonra Anadolu'da 200 yıllık Pers egemenliği sürer. Bu doğu-batı etkileşimiyle Greko-Pers karakterinde ilginç yapıtlar ortaya çıkar.

*Mezar steli Mermer
Daskyleion, MÖ.5.yüzyıl
Üzerinde palmet motifi, cenaze alayı ve Aramice yazıt bulunmaktadır.*

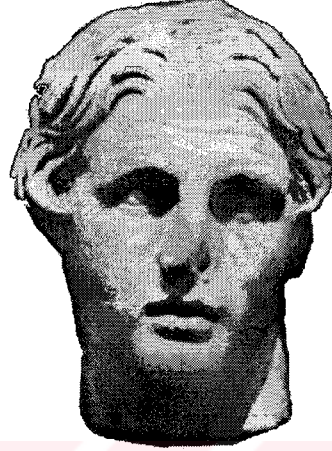
• **Attik Mezar Stel ve Kabartmaları**

(MÖ. 6-5. yüzyıl)
Halk sanatının ürünleri olan steller, tanrılara adak veya mezarlar için yapılmaktaydı. Önemli bir merkez olan Attika'da (Atina yöresi) üretilen stellerde "vedalaşma", "cenaze şöleni" ve "ayakta tek figür" betimleri işlenmiştir.

• **Hellenistik Dönem Heykeltıraşlığı (MÖ. 330-30)**

Büyük İskender'in Anadolu'da Persleri yenerek başlattığı döneme Hellenistik dönem denmektedir. Hindistan'a kadar yayılan Büyük İskender imparatorluğu, doğu-batı kültürlerini de kaynaştırmıştır.

Büyük İskender'in ölümünden sonra Hellenistik Krallıklar oluşmuştur. Bunlardan biri de Bergama Krallığı'dır. Bu dönemde belli merkezlerde gelişen heykeltıraşlık okulları içinde Bergama ayrı yer tutar. Bergama heykeltıraşlık okuluna özgü pathetik üslup (heyecanlı, duygulu ifade biçimi), başka merkezlerde de işlenmiştir.

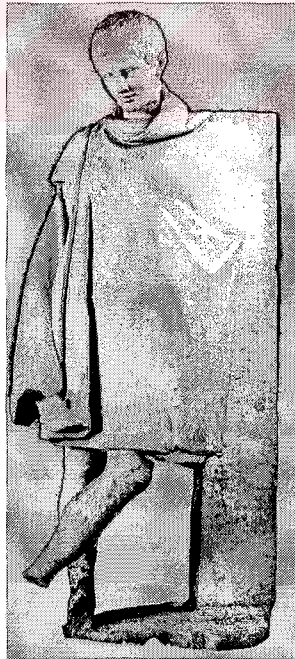
*Büyük İskender başı.
Mermer, Bergama,
MÖ.2.yüzyıl*

• **Magnesia Ad Meandrum ve Tralles Heykelleri**

Menderes Manisası ve Aydın, Hellenistik ve Roma dönemlerinin önemli iki antik kentidir. Bergama heykeltıraşlık okuluna özgü pathetik üslup, bu kentlerde yapılan heykellerde de uygulanmıştır. 19. yüzyılın sonunda bu merkezlerdeki kazılardan ele geçen eserler, toplu olarak taş eserler koleksiyonuna katılmıştır.

Tanrı-tanrıça ve toplumsal önem taşıyan kişilere ait heykeller, bu salonda görülmektedir. Baebia,

Athena, Sanfeia grubu, Nympho, Karyatid ve Ephebos önemli eserlerdir.

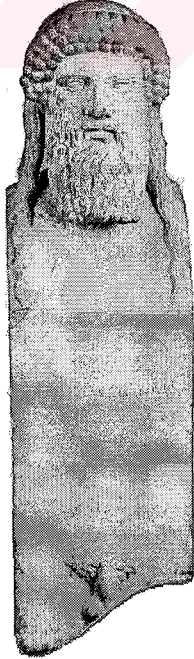
*Ephebos.
Mermer, Tralles (Aydın)
MÖ.1.yy.sonu - MS.1.yy.başı*

• **Hellenistik ve Hellenistik Etkili Roma Heykeltıraşlığı**

Bazı Hellenistik kralların ölümlerinden sonra Roma devletine bağlanma istekleri sonucu MÖ. 2. yüzyılın 2. yarısından sonra Doğu Akdeniz'de barış yoluyla Romalılaştırma gerçekleşir. Ancak bu yörelerde Hellenistik üslup heykel özellikleri devam eder. Romalılar, bu yörelerdeki, kendilerinden önceki dönem heykellerini kopya ederek; Roma döneminde eski Yunan heykel tip ve özelliklerini yaşatmışlardır. Böylece o dönemin özelliklerini günümüze taşımışlardır.

Sappho büstü
Mermer, İzmir.
MS. 2.yüzyıl

Kadın şair Sappho'nun büstü, hellenistik üsluptaki Aphrodite heykelinden etkilenilerek Roma döneminde yapılmış kopyasıdır.

Herme
Mermer, Bergama
MS.2.yüzyıl

Yolcuların koruyucusu Tanrı Hermes adına yollara dikilen, kutsal kilometre taşı. Bergamada bulunan eser, ünlü heykeltıraş Alkamenes'in Atina'daki eserinin Roma devri kopyası olduğu yazıtından anlaşılmaktadır.

• Roma Portre Sanatı

Tarihsel kişileri sonsuzlaştırmak amacıyla başlayan "Roma Portre Sanatı" sevilen bir yontu dalı olmuştur. Yunan heykelinin idealist çizgilerinin yerini; kişinin karakterini yansıtan anlayışta çizgiler almıştır. İmparator ve ailesi için yapılan heykeller dışında, toplumda saygınlık kazanmış kişiler için de tam ve büst biçiminde heykeller yapılmıştır.

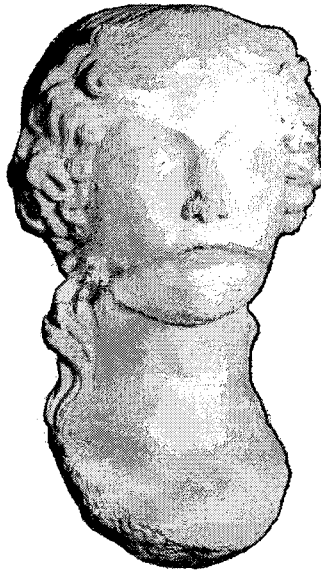
*İmparator Hadrianus
heykeli
Mermer, Girit,
MS.2.yüzyıl*

Kabartmalı zırhı içindeki imparator, yere düşmüş küçük bir barbarı ezerek gücünü göstermektedir.

Roma dönemi heykelinde giysiler (zırh, toga vs) ve özellikle imparator ailesi kadın portrelerinde görülen saç biçimi çeşitlendirmeleri önem taşımaktadır. Bu

portrelerle benzerlikleri nedeniyle pek çok heykelin tarihlenmesi sağlanmıştır.

*Büyük Agrippina başı
Mermer, Bergama,
MS.1.yüzyıl
Roma imparatoriçesine
ait büst.*

• Roma Devri Anadolu'sunun Üç Mermer Kenti

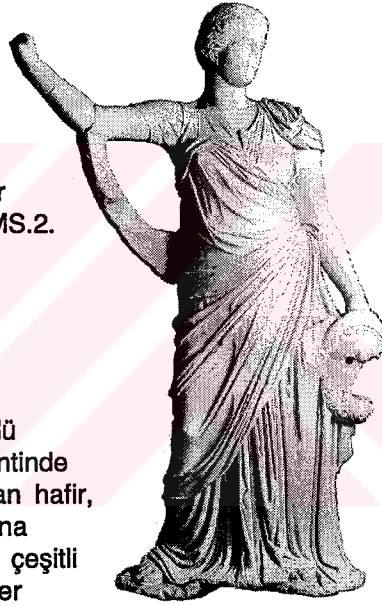
Roma döneminde mimari eserlerin büyük heykellerle süslenmesi geleneğinin örnekleri, Anadolu'nun üç antik kentinin buluntuları ile sunulmaktadır.

Ephesos

Roma döneminin en zengin kenti Ephesos'daki mimari eserler heykellerle donatılmıştır. Buradaki kazılardan çıkarılan eserler, pekçok müzeye dağılmıştır.

Miletos

Marcus Aurelius'un karısı İmparatoriçe Faustina'nın yaptırdığı hamama ait Mousa heykelleri önemli bir grup oluşturur. Mousa'lar güzel sanatların birer dalını temsil eden, MS.2. yüzyılda yapılmış heykellerdir.

*Melpomene
Mermer, MS. 2.yüzyıl*

Aphrodisias

Roma döneminin ünlü Aphrodisias antik kentinde uzun yıllar kazı yapan hafir, Prof.Kenan Erim adına düzenlenen salonda, çeşitli dönemlerden heykeller sergilenmektedir. Ünlü Gigantomachy kabartması, Kadın heykelleri ve geç döneme tarihlenen Yargıç heykeli dışında, bezemeli paye yer alır.

*Bezemeli paye
Mermer, MS 2. yüzyıl*

Stadyum hamamına ait mimari parçada, akanthus yapraklarından oluşan kıvrık dal içinde insan ve hayvan betimleri yer almıştır.

• **Roma İmparatorluk Dönemi Heykeltraşlığı.**

Bu salonda sergilenen eserler: Roma İmparatorluğu döneminde çeşitli eyaletlerde üretilmiş ve aynı sınırlar içindeki Osmanlı İmparatorluğu döneminde, İstanbul Arkeoloji Müzesi yöneticilerince toplanmış eserlerdir. Çeşitli tanrı-tanrıça ve kadın-erkek heykelleri sergilenmektedir.

Tykhe
Bolu-Üskübü,
MS.2. yüzyıl

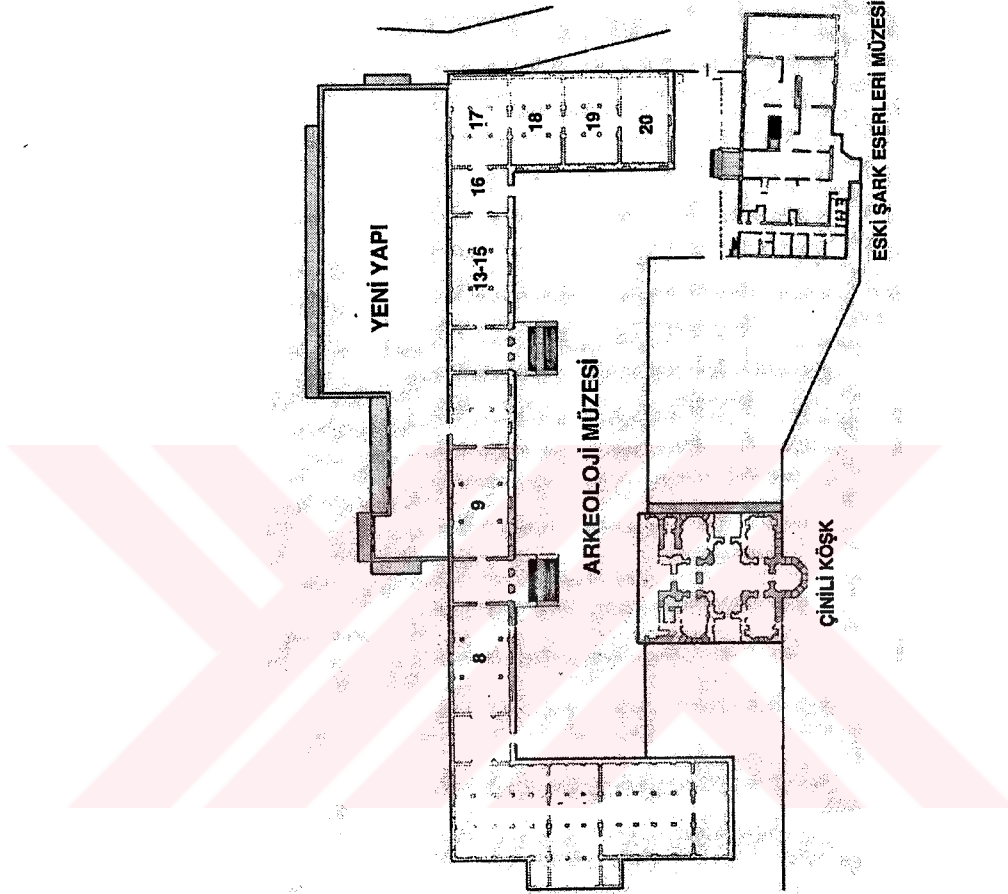
Kader tanrıçası betimi. Kentlere bolluk, bereket getirmesi için yapılmış heykellerdir. Giysili heykelin başında şehir surunu simgeleyen bir başlık vardır. Heykel bir elinde meyvalarla dolu bereket boynuzu ve bir çocuk taşımaktadır.

Horoz Döğüştüren Eroslar
Mermer. Tarsus, MS. 2. yüzyıl.

Birleşmeyi ve üremeyi simgeleyen, kanatlı çocuk biçiminde tanrı betimi olan Eroslar, çocuk oyunu saflığı içinde gösterilmiştir.

Kısa Bilgiler:
İstanbul Arkeoloji Müzeleri
34400 Sultanahmet, İstanbul
Türkiye
Telefon: (1)(212) 5207740-41

Müze ziyaret saatleri:
Hergün: 9.30 - 17.00
Pazartesi kapalı.

ÖRNEK 2: AL BENİ / HAND OUT

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü'ndeki Sidon Nekropolü buluntularından biri olan "Ağlayan Kadınlar Lahti" hakkında ayrıntılı bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır.

Eser için:

- Envanter bilgisi verilmiş,
- Buluntu yeri belirtilmiş,
- Eserin tanımı yapılarak üzerindeki sahneler hakkında bilgi verilmiş,
- Bezemesindeki mimari biçiminin benzerleri belirtilmiş,
- Sanat özelliği hakkında açıklamalar yapılmış,
- Yazılı bilgi fotoğraflarla desteklenmiş,
- Kaynakça verilmiştir.

AĞLAYAN KADINLAR LAHTI

Env.No: 368

Mermer

Sidon / Sayda (Lübnan)

M.Ö. 4. yüzyılın ortası

1.79 x 2.65 x 1.38 m.

Osmanlı Devleti sınırları içindeki Sidon 'da rastlantı sonucu ortaya çıkarılan Krallar Nekropolü'nde (mezarlığı) bulunan lahitlerden biridir.

1887'de Müzeci Osman Hamdi Bey tarafından yapılan kazı sonucu ortaya çıkarılarak, deniz yoluyla İstanbul'a getirilmiştir.

Ağlayan Kadınlar Lahti denmesinin nedeni, dört tarafında "hüzün ve kederli" kadın figürlerinin yer almasındandır.

Lahit, kaideli tapınak mezar biçiminde yapılmıştır. Kaide üstündeki bölümde: Köşelerde payeler, uzun ve kısa yüzlerde, İon sütun başlıklı sütunlar üzerinde arşitrav ve tapınak çatısı gibi üçgen alınlıklı bir kapak yer almaktadır.

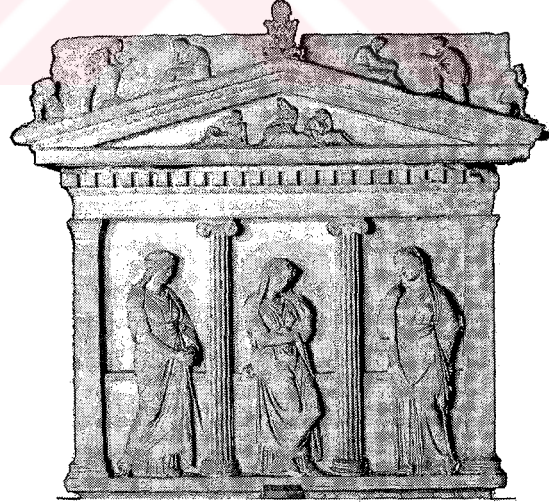
Kaidedeki frizde bir av sahnesi betimlenmiştir. Sütunlarla ayrılan onsekiz bölümde: Birbirinden farklı duruş, giysi ve ifadeyle ölü için yas tutan onsekiz kadın figürü, yüksek kabartma biçiminde işlenmiştir. Kapakta: Her iki tarafta da cenaze alayını betimleyen kabartmalı friz yer alır.

Bu kabartmalı kaide, sütunlu-heykelli bölüm ve kabartma frizli tapınak çatısı biçimindeki üst bölümle, lahit Halikarnassos Mausoleum'u ve Nereidler Mezar Anıtı

(Ksanthos-British Museum) ile benzerlik göstermektedir.

Tapınak-mezar biçimi ve lahitin üzerinde yer alan doğu etkili figürler ve sahnelere dayanarak: Lahti yapan sanatçının, döneminin sanat özelliklerini iyi bildiğini söyleyebiliriz.

Lahtin yapıldığı dönemde boyalı olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır.

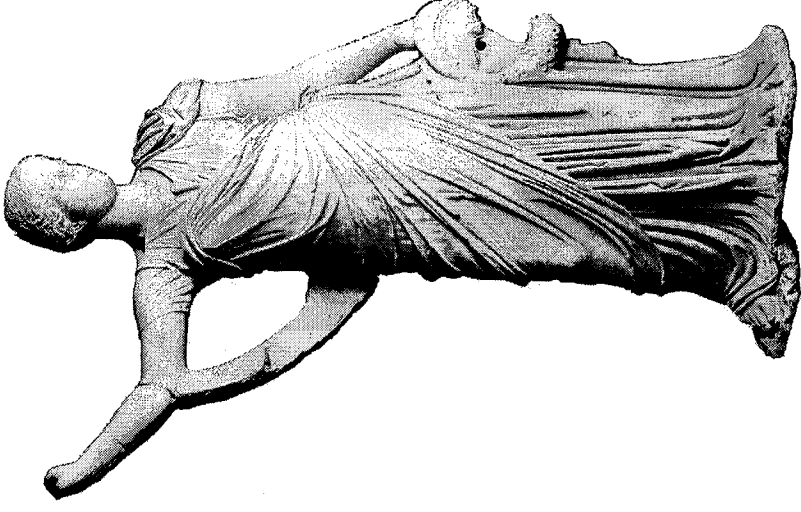
Kaynakça:

A.Pasinli, İstanbul Arkeological Museum, İstanbul, 1995, s.80-84.

S.Onurkan, "Anadolu'da Eski Yunan ve Roma Arkeolojisi", Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.2, 1982, s.385.

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİ TAŞ ESERLER

ÖĞRETMEN REHBERİ

Müze eğitimcisi ile yapacağınız gezi kapsamında:

- 1 saat 30 dakikalık salon gezisi
- 1/2 saatlik slayt / video programı
- 1/2 saatlik yemek molası olmalıdır.

Bu konuda yararlanılacak kaynaklar:

Müze kütüphanesindeki heykeltraşlıkla ilgili başvuru kitapları ve müze katalogları, monografiler. (Kütüphane çalışması, müzenin açık olduğu saatlerde, müdürlükten izin alınarak yapılabilir).

Yararlanılacak Yayınlar:

Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.2-3 Görsel Yayınlar, 1982
A.Pasinli, Istanbul Archeological Museum, İstanbul, 1995
A.M.Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, 1971

Müzedede satılan yayınlar:

A.Pasinli, Istanbul Archeological Museum,
.....

Fiyatı

Kapak: *Melpomene heykeli, Miletos MS 2.yüzyıl*

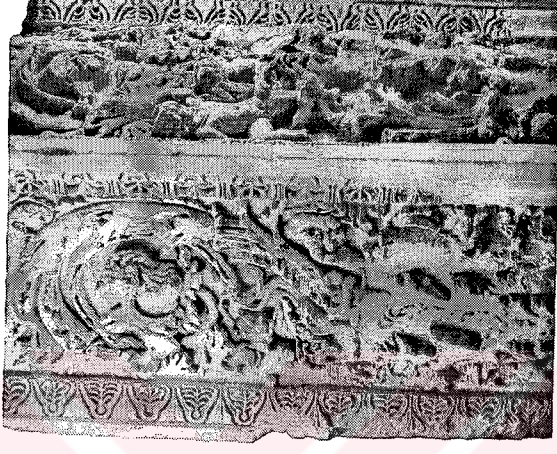
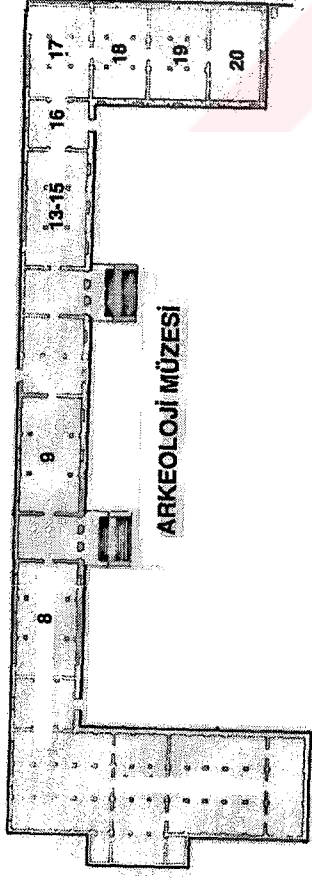
Geziniz şu uygarlıkları kapsayacaktır

Yunan ve Roma

Geziniz kapsamında görülmesi gereken taş eser örnekleri

heykel (insan/ hayvan)
portre - büst
lahit steller (adak / mezar)
mimari parça
kabartma

Müze girişinin iki yanındaki salonlarda (Salon 8-9 ve 13-20) taş eserler sergilenmektedir. Müze geziniz bu salonları kapsamaktadır. Salonlardan seçilmiş eserler hakkında sizin için önceden hazırlanarak verilecek bilgi, malzemenin kullanımı biçimini anlamana yardımcı olacaktır.

*Bezemeli paye
Aphrodisias MS.2.yüzyıl*

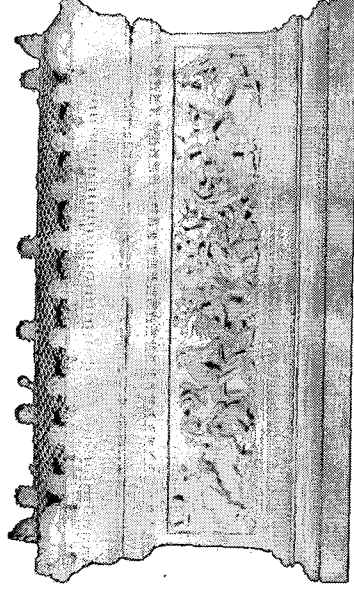
Konularına göre heykel tipleri

Kadın - erkek, hayvan betimleri, mitolojik betimler (tanrı, tanrıça, yaratıklar), imparatorlar

Hazırlık için bilgi verecek kavramlar

Müze gezisinden önce sınıfınız aşağıdaki terimleri bilmelidir.

Heykel (yontu)
heykeltraş (yontucu)
kabartma (alçak / yüksek)
lahit
stel
mimari parça
büst - portre

*İskender Lahti,
Sidon (Lübnan) MÖ 4.yüzyıl*

ÖRNEK 3: ÖĞRETMEN REHBERİ

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü'nde gerçekleştirilecek gezi öncesinde, okul öğretmeninin bilgilendirilmesi ve öğrencilerini müze gezisine hazırlaması için yönlendirme amacıyla hazırlanmıştır.

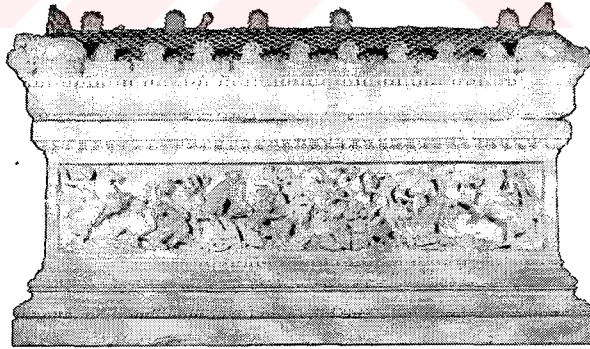
- Gezi programını kapsayan salonlar belirlenmiş,
- Gezi programını içeren konu başlıkları saptanmış,
- Gezi sırasında yapılacak açıklamalara alt yapı oluşturmak amacıyla, öğrenciye verilmesi gereken genel bilgi ve terim bilgisi konusunda yönlendirme yapılmış,
- Öğrenci açısından önem taşıyan gezi süresi ve yan etkinlikler için uyarı yapılmış,
- Gezi öncesinde öğretmenin bilgilendirilmesinde yararlanacağı kaynak ve yayınlar verilmiş,
- Materyal plan fotoğraflarla desteklenmiştir.

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİ
TAŞ ESERLER
ÖĞRETMEN REHBERİ

Müze girişinin iki yanındaki salonlarda (Salon 8-9 ve 13-20) taş eserler sergilenmektedir. Müze geziniz bu salonları kapsamaktadır. Salonlardan seçilmiş eserler hakkında sizin için önceden hazırlanarak verilecek bilgi, malzemenin kullanım biçimini anlamanıza yardımcı olacaktır.

*İskender Lahti,
Sidon (Lübnan) MÖ 4.yüzyıl*

Geziniz şu uygarlıkları kapsayacaktır

Yunan ve Roma

Geziniz kapsamında görülmesi gereken taş eser örnekleri

heykel (insan/ hayvan)
portre - büst
lahit
steller (adak / mezar)
mimari parça
kabartma

Bezemeli paye
Aphrodisias MS.2.yüzyıl

Hazırlık için bilgi verecek kavramlar

Müze gezisinden önce sınıfınız aşağıdaki terimleri bilmelidir.

Heykel (yontu)
heykeltraş (yontucu)
kabartma (alçak / yüksek)
lahit
stel
mimari parça
büst - portre

Konularına göre heykel tipleri

Kadın - erkek, hayvan betimleri, mitolojik betimler (tanrı, tanrıça, yaratıklar), imparatorlar

Müze eğitimcisi ile yapacağınız gezi kapsamında:

- 1 saat 30 dakikalık salon gezisi
- 1/2 saatlik slayt / video programı
- 1/2 saatlik yemek molası olmalıdır.

Bu konuda yararlanılacak kaynaklar:

Müze kütüphanesindeki heykeltraşlıkla ilgili başvuru kitapları ve müze katalogları, monografiler.
(Kütüphane çalışması, müzenin açık olduğu saatlerde, müdürlükten izin alınarak yapılabilir).

Yararlanılacak Yayınlar:

Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, C.2-3 Görsel Yayınlar, 1982

A.Pasinli, İstanbul Archeological Museum, İstanbul, 1995

A.M.Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, 1971

Müzedede satılan yayınlar:

A.Pasinli, İstanbul Archeological Museum,

.....

Fiyatı

.....

.....

Kapak: Melpomene heykeli, Miletos MS 2.yüzyıl

ÖRNEK 4: ÖĞRETİM YAPRAKLARI

Bu öğretim yaprakları, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü'ndeki Magnesia Ad Meandrum ve Tralles Heykelleri Salonu için hazırlanmıştır.

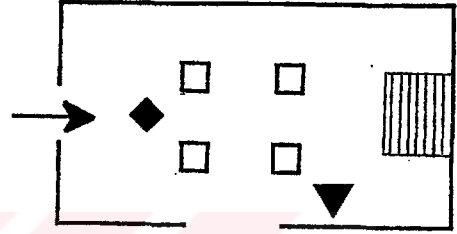
Öğretim Yaprakları (2 yaprak):

- Salonla ilgili tarih ve coğrafya bilgisine sahip öğrencileri oluşturan 11-14 yaş grubu için düşünülmüş,
- Salon hakkında, yöre, tarihsel dönemler, heykel özellikleri ile ilgili kavram oluşturacak bilgi verilmiş,
- Verilen bilgiden yararlanılarak yanıtlanabilecek sorular, belli pedagojik kuram ve ilkelere dayanılarak hazırlanmış,
- Soruların yanıtları, anında kontrol edilmesi için uygun bir biçimde eklenmiş,
- Yazı dilinin yalın olmasına özen gösterilmiş,
- Açıklamalara destek olmak üzere; plan, fotoğraf ve ilgi çekici bir mizahi desen eklenmiştir.

MAGNESİA AD MEANDRUM ve TRALLES HEYKELLERİ SALONU

Batı Anadolu'da Hellenistik ve Roma dönemlerinin önemli iki kenti Magnesia ad Meandrum (Menderes Manisa'sı) ve Tralles (Aydın) dir. Bu kentlerdeki kazılarda bulunan mermerden yapılmış heykeller bu salonda sergileniyor. Heykellerin yüzlerinde hellenistik dönem heykeltçiliğine özgü *heyecanlı, duygulu ifade* görülüyor.

- Magnesia ad Meandrum: bugünkü Söke / Ortaklar çevresi.
- Hellenistik dönem: M.Ö. 300-30 yıllarını kapsayan dönem.
- ◆ ve ▼ işaretli heykelleri bul.

◆ EPHEBOS HEYKELİ

Tralles'de bulunan mermer Ephebos heykeli, genç sporcuyu gösteriyor. Heykelin bir gymnasium için yapıldığını düşünüyoruz. İdmandan sonra pelerinine sarılmış dinlenen genç sporcuyu gösteriyor. Yüzündeki mutlu ifadeden yaptığı işten memnun olduğu anlaşılıyor.

- Gymnasium: Spor ve eğitim alanı.

→ Genç sporcu ne yapıyor?

.....

→ Ephebos'un yüzünden ne anlıyorsun?

.....

→ Mutlu olduğuna katılıyor musun?

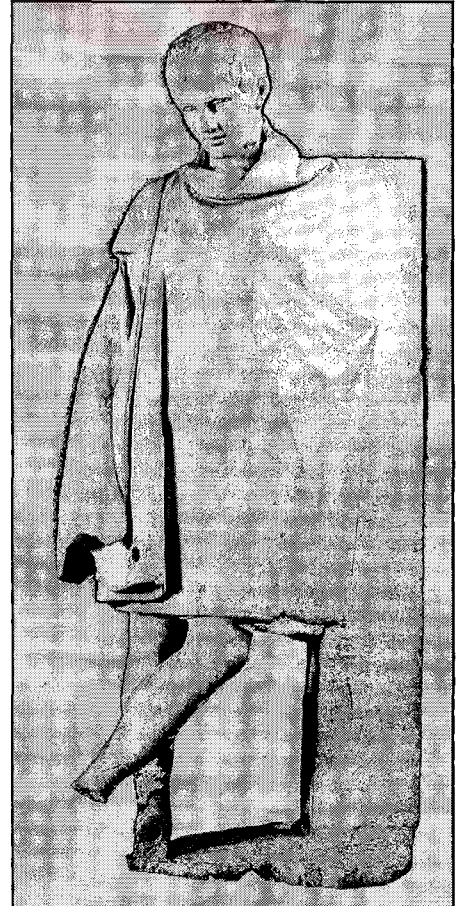
...Evet..... ...Hayır.....

→ Hellenistik dönem heykeltçiliğinin özelliği nedir?

.....

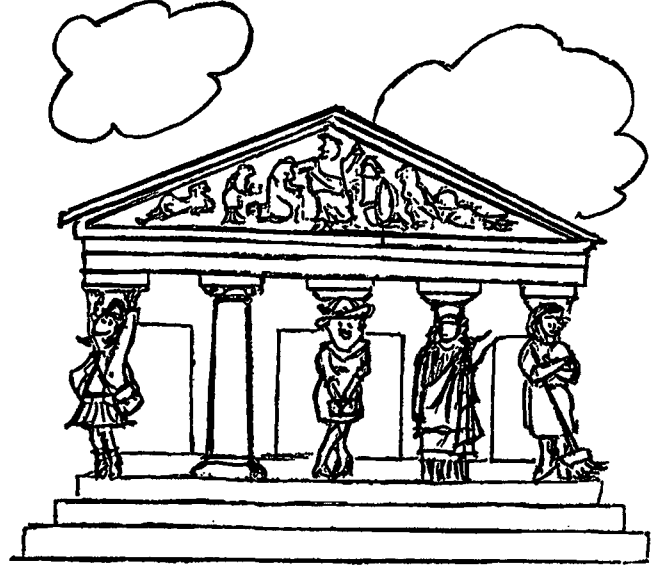
- İdmandan sonra dinleniyor
- Yaptığı işten memnun olduğu
- Heyecanlı, duygulu ifade

NA/YD

▼ KARYATİD

Yapılarda çatıyı taşıyıcı nitelikte giyimli kadın heykeli biçiminde sütuna karyatid (Heykel sütun) denir.

Tralles'de bulunmuş mermer Karyatid, Arkaik dönemden bir eserin Roma döneminde (İmparator Augustus dönemi / M.S.1.yüzyıl) yapılmış kopyasıdır.

Uzun giysili, başlıklı heykel, üzerindeki çatıyı kafası ve koluyla destekler durumdadır.

• Arkaik dönem: M.Ö. 7 - 6.yüzyıl

→ Yapılarda sütun yerine taşıyıcı destek olarak kullanılan parçaya ne denir?

.....

→ Sütun ile karyatid arasındaki benzerlik nedir?

.....

→ Bu salondaki heykeller hangi malzemeden yapılmıştır?

.....

- Karyatid (Heykel sütun)
- Taşıyıcı / Destek
- Mermer

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Koleksiyonlarında bulundurdukları nesnelere geçmişten geleceğe bir kültür köprüsü oluşturan müzeler, toplum yararına var olan kurumlardır. Müzelerin bu fikri iletişim politikaları olarak benimsemesi ve ilke edinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda müzeler koleksiyonlarına gösterdikleri ilgi ve özeni, geleceklerinin güvencesi olan ziyaretçilerine de göstermelidirler. Bu nedenle müzeler, ziyaretçilerinin duygu, düşünce ve istekleri hakkında bilgi sahibi olarak; onları yönlendirecek belli yaşantı deneyimleri kazandırarak, bir değişim yaşatacak program ve etkinlikleri gerçekleştirmelidirler. Bunun sonucu olarak topluma kazandırılacak deneyim ve yaşantılarla müzeler, yaygın eğitim kurumları konumuna gelirler.

Bu doğrultuda müzelerin amacı, her yaşta ziyaretçiye müzelerin değerini anlatma ve koleksiyonlarındaki nesnelere kavranmasına yardımcı olacak programları, kendilerini rahat hissedebilecekleri bir ortamda sunmak olmalıdır.

Davranış bilimlerinin ve eğitim bilimlerinin verileri doğrultusunda, müze eğitim programlarında; çeşitli yöntem, teknik ve materyalden yararlanılarak müzenin insan hayatı üstündeki etkin rolü kavratılıp öğretilir.

Müze eğitiminin başarılı olabilmesi için: Eğitim programlarının uygulamasında uygun ortam ve uygun yöntemin seçimi, eğitimin materyallerle desteklenmesinin yanısıra; programları hazırlayacak, uygulayacak eğitimcinin önemi de yadsınmaz.

Müzeler eğitim kurumları olmalarının yanısıra toplumun gereksinimleri doğrultusunda sosyal etkinliklerin de merkezi olma durumundadır. Gerek müzeleri gündemde tutabilmek için, gerekse koleksiyonları değerlendirmek ve bireye / topluma eğitici-yaratıcı bir ortam hazırlayabilmek için, çeşitli sosyal etkinlikler gerçekleştirmelidir. Müzeler, gerçekleştirecekleri sergiler, konserler, konferanslar, gösteriler, atölye çalışmaları ve kutlamalar çerçevesindeki etkinliklerle daha geniş kitlelere kucak açacaktır. Bu etkinlikler bağlamında gerçekleştirilecek yayınlar, tanıtımlar ve hazırlanacak anı eşyaları sayesinde müzeler gündemde kalacaklardır. Her yaşta izleyicide uyandıracığı ilgi ve istekle sürekli yenilenen izleyici potansiyeline sahip olacaklardır.

Müzenin, toplum yararına bir eğitim ve sosyal kurum olarak işlevlerini açıkladıktan sonra, çalışmamızı değerlendirelim.

Ülkemizdeki müze eğitimine yönelik çalışmalar, ne yazık ki birkaç müzenin "belli eğitim yöntemi uygulaması" ile sınırlıdır. Bu nedenle müze eğitimini pedagojik açıdan genel hatları ile ele aldığım çalışmamda: Konu müze eğitim teknolojisi çerçevesinde irdelenmiştir. Bu bağlamda müze eğitimi; amaç, eğitimden geçecek ziyaretçiler, eğitimin uygulanacağı ortamlar, eğitimi üstlenen elemanlar, çeşitli eğitim yöntemleri ve eğitimde kullanılan yardımcı materyallerin belirlenmesi, nitelikleri, yararları, sınırlılıkları ve önerilerle açıklanmıştır.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü için hazırlanan yazılı gereçler, broşür, al-beni (hand out), öğretmen rehberi ve öğretim yaprakları olmak üzere dört tip örnek olarak gerçekleştirilmiştir.

Eğitimde yönlendirici, bilgi aktarıcı, bilgiyi pekiştirici ve alınan bilgiyi kontrol edici niteliklerde ve öğrenim-öğretim kuramları doğrultusunda hazırlanan yazılı gereçlerin bazıları ülkemizde ilk kez tarafımızdan ele alınıp hazırlanmıştır. Bu yazılı gereçlerin ne amaçla ve niteliklerle üretildiği örneklerle birlikte sunulmuştur.

Sonuç olarak 1960'lardan beri batı dünyasında müze eğitime verilen önemin, ülkemizde de dikkate alınması; bu yaygın eğitim kurumunun çeşitli eğitim programlarını sunacak alt yapıya ulaştırılmasıyla sağlanabilir. Bu da öncelikle müze eğitim programlarının hazırlanmasını, uygulanmasını ve değerlendirmesini gerçekleştirecek eğitim kadrolarının kurulması ile sağlanabilir. Müze eğitim programlarının başarılı bir şekilde uygulanması; ancak müzelerin, eğitimcilerle eşgüdüm içinde çalışması sonucu gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Excellence and Equity: Education and the Public Dimension of Museum (A Report from the American Association of Museums)**, Washington, 1992.
- Initiatives in Museum Education**, Ed.: E. Hooper-Greenhill, Department of Museum Studies, University of Leicester, Leicester, 1989.
- İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Resimli Rehber**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1966.
- "Living Museum - Museum Education Past and Present", **MPZ Information**, Museum Pädagogisches Zentrum, München [t.y.].
- ANTEL, Sadrettin Celâl, **Umumi Didaktik**, İstanbul, 1952.
- ATAGÖK, Tomur, "Kültür ve Toplum", **I. Müzecilik Sempozyumu (14-15 Ekim 1993) Bildiriler**, Yay.: T.C.Dz.K.K. Deniz Müzesi Komutanlığı, İstanbul, 1994, s.73-77.
- ATAGÖK, Tomur, "Çağdaş Müzecilikte Toplum-Müze İlişkisi Bağlamında Müzelerimizin Konumu", **Anons**, 39-40 (Haz.-Tem. 1994) s.6-7.
- ATASOY, Sümer, "Müzelerimizde Sergileme Sorunları", **II. Müzecilik Semineri (19-23 Eylül 1994) Bildiriler**, Yay.: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul, 1995, s.99-100.
- BELCHER, Michael, **Exhibitions in Museum**, Leicester, 1991.
- BÜLBÜL, Sudî, **Halk Eğitime Giriş**, Yay.: Hikmet Seçim, Eskişehir, 1991.
- CHRISTIAN, Rebecca, "Don't be Quiet", **Americana**, [t.y.] s.18-24.
- CÜCELOĞLU, Doğan, **İnsan ve Davranışı**, İstanbul, 1991.
- ÇİLENTİ, Kâmuran, **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**, Ankara, 1984.
- DURBIN, Gail, "Improving Worksheets", **The Educational Role of the Museum**, Ed.: E. Hooper-Greenhill, London, 1994, s.279-285.
- ERALP, Nejat., "Müzelerde Ses-Işık ve Görüntüye Dayalı Uygulamalar", **II. Müzecilik Semineri (19-23 Eylül 1994) Bildiriler**, Yay.: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul, 1995, s.31-33.

- ERBAY, Fethiye, "Çağdaş Müzeciliği Yönlendiren Etkenler", **II. Müzecilik Semineri (19-23 Eylül 1994) Bildiriler**, Yay.: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul, 1995, s.22-24.
- ERKÜN, Zehra, "Toplum-Müze İlişkisi Pekiştirecek Grafik Ürünler", **II. Müzecilik Semineri (19-23 Eylül 1994) Bildiriler**, Yay.: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul, 1995, s.97-98.
- FRY, Heather, "Worksheets as Museum Learning Devices", **Museums Journal**, 86/4 (1986) s.219-225.
- FUSSBRIOCH, Helmut, - Peter NOELKE, **Die Römerstadt Köln**, Lehrerheft, Köln, 1984.
- GIRAUDY, Danièle, "The Children's Workshop at the Georges Pompidou National Centre for Art and Culture, Paris", **Museum**, 31/3, (1979) s.177-188.
- GORTZAK, Henk Jan, "The Museum, Children and the Third World", **Museum**, 33/1 (1981) s.51-56.
- HANSEN, Hans Ole, "Living Like Their Ancestors", **Danish Journal**, 77 (1977) s.26-31.
- HANSEN, Tag Høyer, "The Museum as Educator", **Museum**, 36/4 (1984) s.176-183.
- HARRISON, Molly, "Eğitim ve Müzeler", **Müzelerin Teşkilatlanması: Pratik Öğütler**, ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayını Sayı:2, Ankara, 1963, s.109-119.
- HEIN, E.George, "Evaluation of Museum Programmes and Exhibits", **The Educational Role of the Museum**, Ed.: E. Hooper-Greenhill, London, 1994, 306-312.
- HIZ, Ş. Tayfun, "ODTÜ Öğrencilerinin Müzeler Hakkındaki Görüşleri Üzerine bir Araştırma", **II. Müzecilik Semineri (19-23 Eylül 1994) Bildiriler**, Yay.: Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, İstanbul, 1995, s.77-80.
- HIZAL, Alişan, **Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereçler**, Ankara,1983.
- HOOPER-GREENHILL, Elian, "Museum Education", **The Educational Role of Museum**, Ed.: E Hooper-Greenhill, London, 1994, s.229-257.
- HOOPER-GREENHILL, Elian, "Education at the Heart of Museum", **The Educational Role of the Museum**, Ed.: E. Hooper-Greenhill, London, 1994, s.324-335.

- HOUSEN, Abigail, v.d., **Moma Research and Evaluation Study: School Programs**, Preliminary Report -Year I, (1989/90) New York, 1991.
- HÜNERLİ, Selçuk, "Çağdaş Müzecilikte Müze Kütüphaneleri", **I.Müzecilik Sempozyumu (14-15 Ekim 1993) Bildiriler**, Yay.: T.C.Dz.K.K. Deniz Müzesi Komutanlığı, İstanbul, 1994, s.95-99.
- JENSEN, Nina, "Children, Teenagers and Adults in Museums: A Developmental Perspective", **The Educational Role of Museum**, Ed.: E Hooper-Greenhill, London, 1994, s.268-274.
- KISAKÜREK, v.d., **İlkokul Programı ve Öğretim Yöntemleri**, Yay.: Ayhan Hakan, Eskişehir, 1991 (2.Basım)
- KOZLOVA, A.G., "Museums in a Child's Life", **Museums of Russia**, I / 92, (1992) s.29-31.
- KÜÇÜKERMEN, Önder, "Lejre, Tarih-Arkeoloji Araştırma Merkezi", **Tasarım**, 30 (1992) s.92-95.
- MENSCH, Peter van, "New Directions in Museology: New Directions in Museum Education", **ICOM Education**, 12-13, Ed.: CECA: Committee for Education and Cultural Action (1991) s.63-64.
- MEZHLUMYAN, Konstantin Sergeevich, "The Children's Art Centre in Yerevan", **Museum**, 144 (1984) s.199-202.
- NEWSON, Barbara, "The Art Museum and the School", **American Education Magazine**, (Dec. 1977) s.12-16.
- ONURKAN, Somay, "Anadolu'da Eski Yunan ve Roma Arkeolojisi", **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi**, C.2,3, Görsel Yayınlar, İstanbul, 1982, s.364-431.
- PASİNLİ, Alpay, **İstanbul Archaeological Museum**, İstanbul, 1995.
- POCZTAR, Jerry, **Programlı Öğretim Kuramları ve Uygulaması**, Çev.: Alişan Hızal, Ankara, 1977.
- REEVE, John, "Museum Materials for Children", **Writing and Designing Interpretive Materials for Teacher**, Manchester, 1983, s.59-63.
- REQUE, Barbara, "From Object to Idea", **Museum News**, (Jan.-Feb. 1978) s.45-47.
- SAN, İnci, **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**, Ankara, 1979.

- SCHOUTEN, Frans, "Museum Education - a Continuing Challenge", **Museum**, [t.y.] s.240-243.
- SERGEYEVA, N.I., "Problems of Teaching", **Museums of Russia**, 1 / 92 (1992) s.27-28.
- SHUH, Hennigar John, "Talking With Teachers About Museums in Nova Scotia", **Museum**, 144 (1984) s.184-189.
- SUINA, H. Joseph, "Museum Multicultural Education for Young Learners", **The Educational Role of the Museum**, Ed.: E. Hooper-Greenhill, London, 1994, s.263-267.
- TOKER, Ayşe, "Çocuk ve Müze", **Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1986 Yıllığı**, (1987) s.95-100.
- TOKER, Ayşe, "Müzemizde Gençlik", **Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1987 Yıllığı**, (1988) s.33-36.
- VELARDE, Giles, **Designing Exhibitions**, London, 1988.
- WENGEN, Ger van, "Introduction", **Museum**, 31/3 (1979) s.148-152.

ÖZGEÇMİŞ

İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'ne girdi. Türk Sanatı, Avrupa Sanatı, Kütüphanecilik ve Eğitim-Öğretim Lisansı sertifikalarını aldıktan sonra, Bizans Sanatı Kürsüsünde hazırladığı "Vize'deki Bizans Eserleri" konulu lisans tezi ile 1972 yılında yüksek öğrenimini tamamladı.

1974 yılında İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Eski Önasya Dilleri - Kùltürleri Bölümü'nde uzman kùtùphaneci olarak göreve başladı. 1979 yılında naklen atandığı Atatürk Kùltür Merkezi Planlama bölümündeki görevinden 1980 Mayısında ayrıldı. Bu tarihten itibaren 7.ci ve 8.ci Uluslararası İstanbul Festivali'nde Genel Sekreterlik görevini üstlendi. 1982 yılında Görsel Yayınları'na girerek yöneticilik ve metin yazarlığı yaptı. 1985 de isteği ile aktif görevden ayrıldı. Mesleđini serbest olarak sürdürmektedir.

1992 yılından beri AIDS Savaşım Derneği'nde Sosyal Komite üyesi ve Eğitimci olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Bu görevleri gereği, çeşitli eğitim ve iletişim çalışmalarına katılmaktadır. Ayrıca Sanat Tarihi Derneği Genel Sekreterliği'ni yürütmektedir.

Nazan Yavuzoğlu-Atasoy'un Yayınları:

- "Vize'deki Mağara Manastır Kompleksi",
Arkitekt, 355 (1974) c.43 s.121-124.

- "Vize'deki Mağara Manastırı",
TTOK Belleteni, Sayı 53/332 (Mayıs/Haz. 1976), s.19-20.

- **Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi'nde "A-G" harflerindeki Sanat Tarihi Maddeleri**, C.I (1984), C.II, III, IV (1985), C.V (1986)

- "Midilli",
Turing TTOK Belleteni, 82/381 (1994) s.12-17.

- "Soğanlı Vadisi",
Türkiyemiz, 26/77 (Ocak 1996) s.24-33.

- "Pushkin Güzel Sanatlar Müzesi",
Sanatsal Mozayık, 1/6 (Şubat 1996) s.60-63.

- "Onaltıncı Yüzyıldan İki Çini Köşelik",
Prof.Dr.Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, İstanbul, 1996, s.197-199.

İÇİNDEKİLER

ÖZET

I. BÖLÜM

1- YILDIZ SARAYININ TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1-Bölgenin Genel Tanımı	S.1
1.2-Yıldız Sarayı Bölgesinde Yapılaşmalar	
1.2.1-Dönem Özellikleri	S.2
1.2.2-İlk Yapılar ve Yerleşim	
1.2.2.1-III.Selim Dönemi (1789 - 1807)	S.5
.2-II.Mahmut Dönemi (1808 - 1839)	S.7
.3-Abdülmecit Dönemi (1839 - 1861)	S.8
.4-Abdülaziz Dönemi (1861 - 1876)	S.8
.5-II.Abdülhamit Dönemi (1876 - 1909)	S.9

2- MEVCUT YAPILAR

2.1.1-Mevcut Yapılar	S.20
2.1.2-Yapıldığı Günden Bugüne Kullanımlar	S.23
2.2.1-Malta İstabl-ı Amire-i Hümayunu Binaların Tanımı	
2.2.1.1-Manej	S.32
.2-İstabl-ı Amire-i Ferhan (Has Ahır)	S.42
.3-Arabalık	S.47
.4-Ahır Yapıları	S.51
.5-Temelleri Mevcut Yapılar	S.60
.6-Bölgede Yapılan Ek binalar	S.65

II. BÖLÜM

1- ESKİ YAPILARIN YENİ FONKSİYONLAR İLE KULLANIMI

1.1-İşlevlendirme - Koruma ilişkisi	S.66
1.2-İşlevlendirme Esasları	S.68
1.2.1-İşlevlendirme - Toplum Yaşantısı ilişkisi	S.69
.2-İşlevlendirme - Yapı Özellikleri ilişkisi	S.70
.3-Ekonomik Açıdan Değerlendirme	S.71
1.3-Günümüzden Örnekler	S.77

2- KÜLTÜR MERKEZLERİ

2.1-Kültür Merkezlerinin İşlevleri	S.74
2.2-Kültür Merkezi Örnekleri	S.75

III. BÖLÜM

1- MALTA İSTABL-I AMİRE-İ HÜMAYUNU'NDA BUGÜNE KADAR

YAPILAN İŞLEVLENDİRME ÇALIŞMALARI	S.79
-----------------------------------	------

2- YENİ İŞLEVLENDİRME ÖNERİSİ

S.81

2.1-Kültür Merkezi Fonksiyonunun Uygunluğu

2.1.1-Manej

2.1.2-Istabl-ı Amire-i Ferhan

2.1.3-Arabalık

2.1.4-Ahır Yapıları

2.1.5-Temeller

IV. BÖLÜM

SONUÇ

S. 93

KAYNAKÇA

ÖZGEÇMİŞ

S. 99

EK 1

ÖZET

Yıldız bölgesi'nde I. Ahmet (1603 - 1617) tarafından yaptırılan bir köşk ile başlayan yapılaşma, Abdülaziz (1861 - 1876) özellikle Abdülhamit (1876 - 1909) döneminde yoğunlaşarak, bugünkü saray kompleksi ortaya çıkmıştır. Zaman zaman görülen üslup ve biçim farklılığı bize çok sayıda mimarın katkısı olduğunu düşündürmektedir. Bunlardan en bilineni Raimondo D'aranco'dur.

Yıldız Sarayı yapılar topluluğu bugün Yıldız Teknik Üniversitesi, Milli Saraylar, Kültür Bakanlığı, çeşitli dernek ve vakıflarca paylaşılmış durumdadır.

Bölgede Milli Saraylar'a ait alanda Yıldız Şale Köşkü seralar ve temelleri; Malta İstabl-ı Amire-i Hümayunu olarak bilinen; Ahırlar, Arabalık, Manej, İstabl-ı Amire-i Ferhan (Has Ahır) bulunmaktadır. Bu yapılardan bazılarında restorasyon bitmiş olup, bir kısmında devam etmektedir.

Tez kapsamında ele alınan Malta İstabl-ı Amire-i Hümayunu'nun işlevlendirilmesidir. Bölgede gereksinim duyulan fonksiyonları belirlemek için tüm bölge tarihi yapılar, yapılaş sebepleri ve bugünkü kulanımları, eski yapıların çağdaş kullanım ilkeleri incelenmiştir. Buradan yola çıkılarak yapılara bölgede eksikliği görülen, çağdaş müzecilik bağlamında, eğitim ağırlıklı fonksiyonları kapsayan *Kültür Merkezi* işle-

vi önerilmiştir. Mekanların fiziksel verilerinin fonksiyonlara uygunluğu, ulaşım kolaylığı olması da bu öneriyi destekleyen etkenlerdendir.

Milli Saraylar'ın diğer birimlerince de işlevlendirme çalışmaları yapılan binalara önerilerimiz: Manej ve Ahırların konferans salonu ve bağlantılı sergi salonları, Ahırların eğitim atölyeleri, Arabalık binasının sosyal tesis olarak kullanılması, İstabl-ı Amire-i Ferhan'ın da bölge ile ilgili bilgilendirme çalışmaları için bir merkez olmasıdır.

I. BÖLÜM

1- YILDIZ SARAYININ TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

1.1- BÖLGENİN GENEL TANIMI

Yıldız sarayı; Yıldız tepesi, Beşiktaş ve Ortaköy'ü kaplayan Boğaziçi ve Marmara denizine hakim yaklaşık 500.000 metrekare yüzölçümlü koruluk bir alana kurulmuştur.

Bizans döneminde de ormanlık olduğu bilinen ve Kazancıoğlu Bahçesi adı ile anılan bu alan büyük olasılıkla I.Ahmet (1603 - 1617) döneminde sultanın bahçeleri haline getirilmişti (1). Bölgenin güzelliğine kapılan genç padişah IV. Murat (1623) da çevreyi kendi mülkleri içine katmıştı (2).

Osmanlı İmparatorluğu tarihi ile ilgili yazarlar, Hazine-i Hassa'ya ait bu korulukta Osmanlı Padişahlarının avlandıkları, mesire yeri olarak kullandıkları, bölgenin korucular ve av bekçileri ile denetim altında tutulduğu, Kanuni

(1) *Yıldız Şale Kasrı Hümayunu*, Milli Saraylar Yayınları , İstanbul, 1993, S.8

(2) Çelik Gülersoy, *Çerağan Sarayları*, İstanbul Kitaplığı İstanbul, 1992, S.12

Sultan Süleyman'dan itibaren bir çok padişahın buralara rağbet ettiği bilgisini verirler (3).

Bu alan 19. yüzyıla kadar ormanlık niteliğini koruyarak, sahil saraylarının koruluğu olarak kalmıştır. 19.yüzyıl başında ise ilk yapılaşmalar ile birlikte sadece bir bahçe olma özelliğini yitirmiştir. Uzun bir süre içinde inşa edilen yapılar gurubu 44 yıl boyunca imparatorluğun yönetim merkezi olmuştur.

Günümüzde bölge:

- * Köşk ve kasırlardan oluşan asıl SARAY,
- * Yıldız Parkı olarak bilinen DIŞ BAHÇE,
- * ŞALE KÖŞKÜ VE BAHÇESİ,
- * MALTA İSTABL-I AMİRE-İ HÜMAYUNU olarak tanınmaktadır.

1.2- YILDIZ SARAYI BÖLGESİNDE YAPILAŞMALAR

1.2.1- DÖNEM ÖZELLİKLERİ

Yıldız bölgesinde sözünü edebileceğimiz ilk yapılaşmalar 19. yüzyılın başında görülmekte olup, asıl gelişme

(3) Fuad Ezgü, *Yıldız Sarayı Tarihçesi*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1962, S.1

dönemi 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyıl başlarına rastlamaktadır (4).

Osmanlı döneminin son sarayı olan bu yapılar bütününde belli bir üslup birliği görememekteyiz. Bugün bu sarayda birçok biçim ve tekniklerin bileşiminden ortaya çıkan eklektik bir modelle karşı karşıya kalınır. Buna bir bakıma Tanzimat üslubu da denir (5). Bursa Sarayı ile başlayan, Edirne eski ve yeni sarayları ile süren ve sonuçta Topkapı Sarayı ile klasik yapısına ulaşan çok üniteli Osmanlı saray anlayışı, 19. yüzyıl ile birlikte değişiklik göstermiştir. Beylerbeyi, Dolmabahçe, Çırağan Sarayları geleneksel oluşumun tam tersine, işlev ve örgüt düzeni göz önünde tutularak önceden planlanan tek seferde yapılmış yapılardır (6).

(4) Afife Batur, << Yıldız Sarayı'na İlişkin Bazı Belgeler Ve Türkiye'de Belgeleme Çalışmalarının Sorunları >>, Milli Saraylar Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 1985, S. 90

(5) Bülent Bilgin, *Geçmişte Yıldız Sarayı*, Yıldız Sarayı Vakfı Yayını, İstanbul, 1988, S.14

(6) *Yıldız Şale Kasrı Hümayunu*, S.12

Yıldız Sarayı yapılarında görülen biçim ve üslup farklılıkları çok sayıda mimarın katkısı olduğu fikrini vermektedir. Mimari alanda batılılaşıma ile birlikte gayri müslim ve yabancı mimarların sayılarında artma görülmüştür (7). Bu artışın Yıldız saray yapılarının gelişimini de dönem itibarı ile etkilediği gözlenmektedir.

Yabancı mimarlar arasında, yüzyılın başındaki Mellingden sonra en çok dikkati çekenler Fossati, Smith, Vallauri, Raimondo D'aranco Ve Mongeri'dir. Bunlara Barburini, Montani, Philippe Bello, Montereano gibi mimarlar ile Bertier adındaki mühendis de eklenebilir (8).

19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da yeni bulunan malzeme geliştirilen tekniklerin etüdü ve uygulanması biçiminde gerçekleştirilen Yıldız saray yapıları çok kısa sürede tamamlanmıştır. Bu yapılar aynı zamanda prefabrikasyon tekniğinin ilk uygulamaları olmaları açısından önemlidir (9).

(7) Mustafa Cezar, *Sanatta Batıya Açılış Ve Osman Hamdi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1976, S.110

(8) *Yıldız Şale Kasrı Hümayunu*, S.13

(9) Bülent Bilgin, S.9